

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ**
UNIVERSITY OF PATRAS

ΣΧΟΛΗ ΓΕΩΠΟΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ - ΑΜΑΛΙΑΔΑ
(πρώην Τμήμα Τεχνολόγων Γεωπόνων)

ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΒΑΡΒΑΡΑ

ΑΜ. : 11796

**Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΗΠΟΥ ΖΕΝ ΣΤΟΝ ΜΟΝΤΕΡΝΟ ΑΓΓΛΙΚΟ ΚΗΠΟ ΑΠΟ
ΤΟΝ 17ου ΑΙΩΝΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΤΣΙΡΗΣ

ΑΜΑΛΙΑΔΑ ΙΟΥΝΙΟΣ 2020

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Πρόλογος	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Εισαγωγή.....	6
ΜΕΡΟΣ Α: ΚΙΝΕΖΙΚΟΙ ΚΗΠΟΙ.....	13
Μια γλαφυρή αναδρομή στην ιστορία του κινεζικού κήπου.....	13
Η φιλοσοφία του κήπου Ζεν	18
ΜΕΡΟΣ Β: Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΕΖΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ ΚΗΠΟΤΕΧΝΙΑ	22
Ιστορικά στοιχεία.....	22
ΜΕΡΟΣ Γ: ΜΟΝΤΕΡΝΟΣ ΑΓΓΛΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ.....	37
Γενικά για τον αγγλικό κήπο	37
Χαρακτηριστικά του μοντέρνου αγγλικού κήπου	38
i. Το αίσθημα της αφθονίας	38
ii. Κήποι απέραντων εκτάσεων	39
iii. Αγγλικά τριαντάφυλλα	40
iv. Ύφανση και κυματισμοί	41
Εξάπλωση του αγγλικού κήπου	42
Επίλογος.....	49
Είδη παραδοσιακών κήπων στην Κίνα και νεώτερες αναθεωρητικές τάσεις.....	49
Συμπεράσματα.....	53
Κατακλείδα	54
Βιβλιογραφία	56

Ευχαριστίες

Η πτυχιακή αυτή πραγματοποιήθηκε στο εργαστήριο Κηποτεχνίας – Αρχιτεκτονικής Τοπίου του Τμήματος Τεχνολόγων Γεωπόνων του Τ.Ε.Ι. Δυτικής Ελλάδας. Με την περάτωση της παρούσας πτυχιακής διατριβής θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα και εισηγητή της εργασίας, Δρ Κοσίρη Γεώργιο, καθώς μου πρότεινε το ενδιαφέρον αυτό θέμα και με προσανατόλισε κατά διάρκεια της έρευνάς μου.

Ταυτόχρονα όμως, θα ήθελα να ευχαριστήσω την Γραμματεία του γραφείου Συνδέσμου Ελλάδας – Κίνας, για την πολύτιμη βοήθεια που μου έδωσε μέσα από τα βιβλία που μου επέτρεψε να δανειστώ από την βιβλιοθήκη του και μελετώντας τα, να συλλέξω όλες αυτές τις πληροφορίες που με οδήγησαν στο παρακάτω αποτέλεσμα της Πτυχιακής μου εργασίας.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την στήριξη τους, τις συμφοιτήτριες μου καθώς και ένα ακόμα κοντινό μου άτομο, που με την συμπαράστασή τους μου έδιναν δύναμη να συνεχίσω.

Πρόλογος

Θέμα της παρούσας εργασίας ήταν η διερεύνηση της επίδρασης του κήπου Zen στον μοντέρνο Αγγλικό κήπο από τα τέλη του 17ου αιώνα και μετά. Σκοπός της εργασίας είναι να συμβάλει από τη σκοπιά της αρχιτεκτονικής τοπίου, στην υποστήριξη της άποψης πως τίποτα στον πολιτισμό δεν προέρχεται από παρθενογένεση, αλλά υπάρχει μια διαδοχή κληρονόμησης βασικού υλικού, γενικών κατευθύνσεων και τάσεων. Η διαδοχή αυτή μάλιστα, όπως στην περίπτωση του Αγγλικού κήπου, μπορεί να κάνει πραγματικά άλματα, γεφυρώνοντας απόμακρους και απομονωμένους πολιτισμούς, με τον πιο απροσδόκητο τρόπο. Βεβαίως στους σκοπούς της εργασίας είναι να καταδείξει αυτό καθαυτό το γεγονός της επίδρασης του Κήπου Zen στη σύγχρονη κηποτεχνική τεχνοτροπία και να δώσει το απαραίτητο φιλοσοφικό υπόβαθρο, σε θεμελιωμένες πρακτικές, διευρύνοντας έτσι την φαντασία του αρχιτέκτονα τοπίου και του κηποτέχνη.

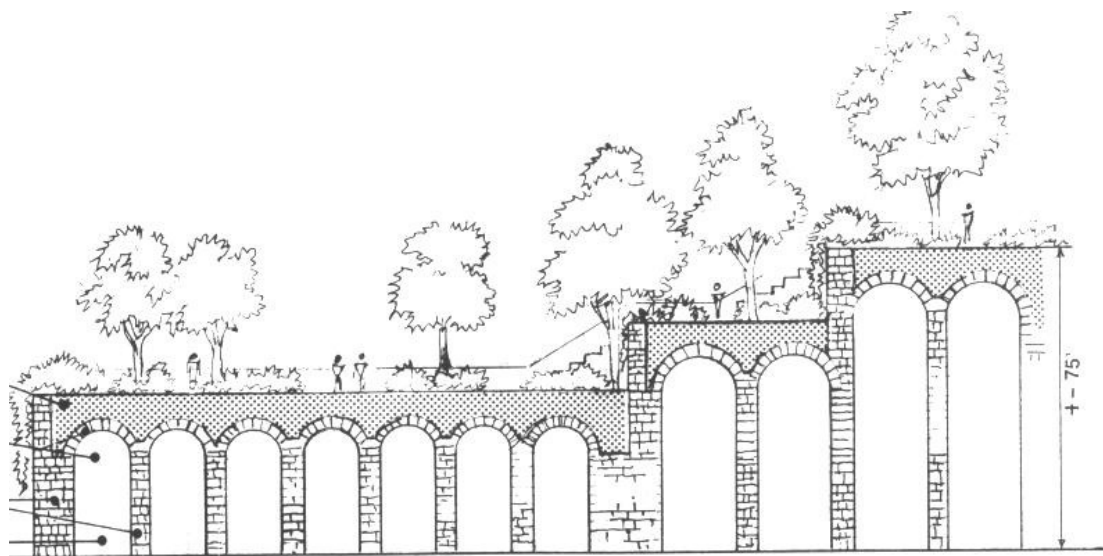
Στην παρούσα μελέτη διερευνήθηκαν συγγράμματα από το διαδίκτυο καθώς και συγγράμματα από βιβλιοθήκες με αναφορές αρχιτεκτόνων και ιστορικών της εποχής με σκοπό την διαλεύκανση της ιστορικής εξέλιξης των εκάστοτε κήπων καθώς και της σύζευξης των δύο αυτών κήπων με το πέρασμα του χρόνου στον Δυτικό Κόσμο και κυρίως στην Αγγλία μετά τα τέλη του 17^{ου} αιώνα.

Επιπροσθέτως, μελετήθηκαν συγγράμματα βασισμένα στην Κινέζικη κουλτούρα καθώς και αντίστοιχα Αγγλικά συγγράμματα, με στόχο την κατανόηση, όσον αναφορά στις αρχιτεκτονικές συνήθειες στολισμού απλών οικιακών κήπων αλλά και προαύλιων χώρων παλατιών της κάθε χώρας.

Αποτέλεσμα της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η διαπίστωση της αποφασιστικής επίδρασης της Κινέζικης αλλά και της Ιαπωνικής εκδοχής της φιλοσοφίας Zen, στον Αγγλικό κήπο και κατ επέκταση στη σύγχρονη αρχιτεκτονική τοπίου στον δυτικό κόσμο αλλά και διεθνώς. Η διαπίστωση και σε αυτόν τον τομέα ότι δεν υπάρχουν αυτόνομα και αυθύπαρκτα ρεύματα σε όλους τους τομείς του πολιτισμού, αλλά η ανθρωπότητα προχωρά χτίζοντας πάνω σε προηγούμενες κορφές.

Εισαγωγή

Η Κηποτεχνία ακολούθησε τη Γεωργική επανάσταση, πληθώρα φυτών που δεν είχαν προφανή στόχο τη διατροφή των γεωργών, καλλιεργηθήκαν μαζί ή χώρια με τα γεωργικά φυτά. Αρχαίοι λαοί ανέπτυξαν την κηποτεχνία και τεχνοτροπίες, που διαδόθηκαν στους λαούς που μεσουράνησαν στη συνέχεια. Ο θρύλος του κήπου της Εδέμ συνόδευε τους πρωτο-γεωργικούς λαούς, σε ανάμνηση μιας εποχής που ως κυνηγός τροφосуλλέκτης ζούσε σε ένα περιβάλλον αυτάρκειας και αφθονίας. Αναφορές κηποτεχνίας έχουμε για τους λαούς της Μεσοποταμίας. Είναι γνωστές διάφορες αναπαραστάσεις των κρεμαστών κήπων της Βαβυλώνας. Παρατίθεται αυτή (Εικ. 1.) του Robert Koldewey, όπως αναφέρει ο Osmundson (1999).

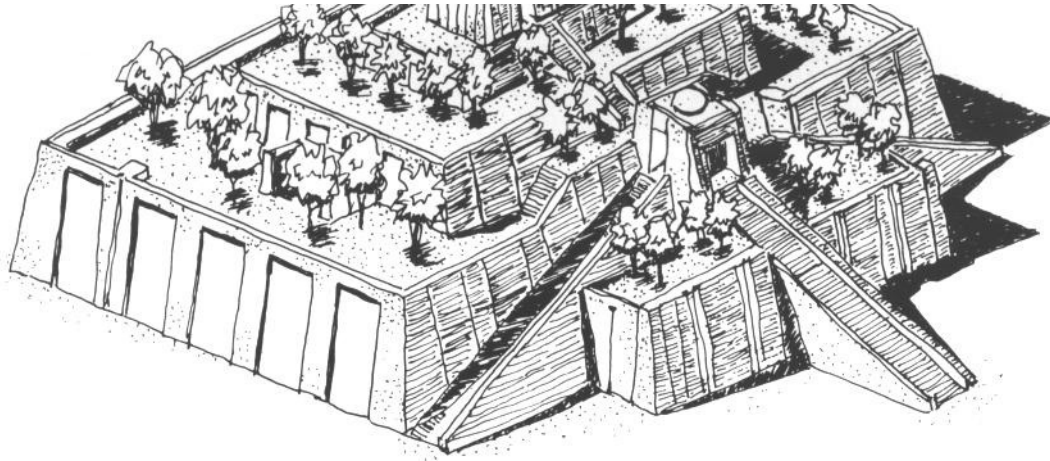
Εικόνα 1. Αναπαράσταση σε τομή των «κρεμαστών» κήπων της Βαβυλώνας (500 π.χ) από τον αρχαιολόγο Robert Koldewey (Osmundson, 1999).

Από το 4.000 π.χ. στη Μεσοποταμία, μεγάλοι ναοί κτίζονταν επάνω σε τεράστιες βάσεις φτιαγμένες από πλίνθρες, δημιουργώντας τα Ζιγκουράτ (Εικ. 2.). Η ύπαρξή τους πιστεύεται ότι ήταν μάλλον η βάση για το μύθο του Πύργου της Βαβέλ και τον θρύλο των κρεμαστών κήπων της Βαβυλώνας, των πρώτων φυτεμένων δωμαίων.

Εικόνα 2. Ζιγκουράτ, ογκώδεις κατασκευές από πλίνθρες, που δέσποζαν στο αχανές πεδίο της Μεσοποταμίας από το 4.000 π.χ. (<http://www.mesopotamia.co.uk/ziggurats>)

Πολύ πιθανό μαζί με την ανέγερση ναών ή αποθηκών να εγκαταστάθηκαν και δέντρα και θάμνοι (Εικ. 3.).

Εικόνα 3. Φυτεμένο Ζιγκουράτ της αρχαίας πόλης Ούρ, που υπάρχει ακόμα σήμερα (Αναπαράσταση Βρετανικού Μουσείου[©]).

<https://www.britishmuseum.org/collection>

Ακολούθησαν οι περίκλειστοι κήποι των απολυταρχικών καθεστώτων της Αιγύπτου και της Περσίας (Εικ.4 και 5, Εγγασαφ, 2010). Από τους οποίους πήραν τα βασικά χαρακτηριστικά τους οι κήποι των Ελληνιστικών χρόνων, οι Ρωμαϊκοί κήποι καθώς και οι κήποι της Αραβικής χρυσής εποχής στην Ιβηρική χερσόνησο, της πρώιμης Ιταλικής αναγέννησης και της Γαλλικής απολυταρχίας. Όλοι με έντονο το χαρακτηριστικό της συμμετρίας (Κοτσιρης, 2018).

Fig. 3 – The garden painting from the tomb of Nebamun at Thebes: the water plants along the terraced edge of the pool (adapted from WRESZINSKI 1923, 92).

Εικόνα 4. Αιγυπτιακός κήπος από τοιχογραφία στον τύμβο του Νεμπαμούν, στις Θήβες. Προσαρμογή από το πρωτότυπο από τον Wreszinski, 1923 (Ενγασαφ,2010).

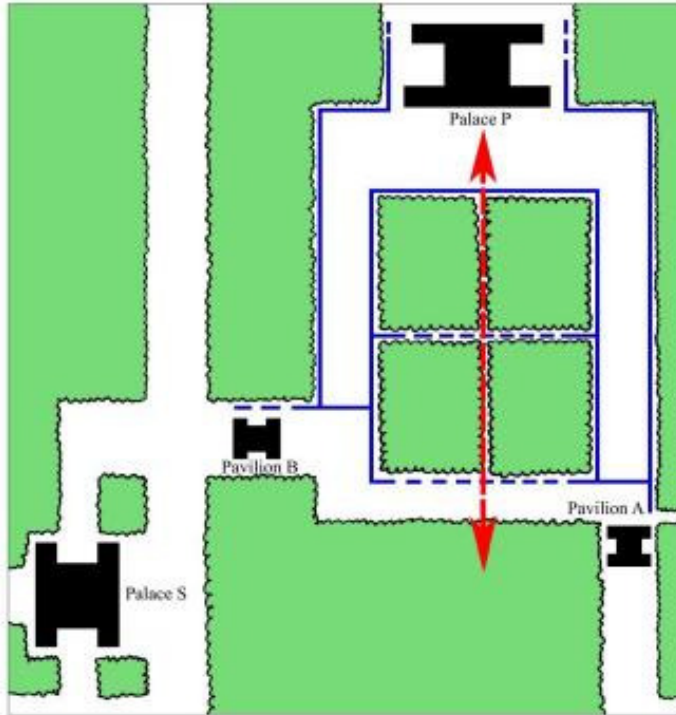

Fig. 1 – Pasargadae: the palace complex (black), the garden (green), the water channels (blue) and the visual axis connecting the palace with the garden (red) (modified from STRONACH 1978, fig. 48).

Εικόνα. 5. Βασιλικοί κήποι στις Πασαργάδες της Περσίας, όπως παρουσιάστηκαν από τον Stronach το 1978 (Ενγυαsaf,2010).

Μέχρι τους Γαλλικούς κήπους της επίσημης συμμετρίας η τεχνοτροπία στους κήπους της Δύσης ακολουθούσε τις βασικές κατευθύνσεις, των αρχαίων κήπων της εγγύς Ανατολής. Η μεγάλη τομή στην κηποτεχνία ωστόσο, προέκυψε από τη γονιμοποίηση του Ευρωπαϊκού γίνεσθαι με τη φιλοσοφία και την τεχνοτροπία ενός τεράστιου και σχετικά απομονωμένου Πολιτισμού, του Κινεζικού.

Από το τέλος του 17^{ου} και τις αρχές του 18^{ου} αιώνα η Αγγλία αποδόθηκε στην προσπάθεια να ξεκινήσει εμπόριο με την Κίνα. Η προσπάθεια αυτή εξάντλησε κάθε μέσο συμπεριλαμβανόμενης της βίας κατά ανεξάρτητου κράτους (αποικιοκρατία) κατάφερε ωστόσο να εδραιώσει το εμπόριο με τον Ανατολικό κόσμο. Μέσα από

αυτήν βασικά την επαφή και τις όποιες ανταλλαγές πραγμάτων αλλά και κίνηση ανθρώπων που προέκυψε οι Άγγλοι επηρεάστηκαν από την φιλοσοφία και την αρχιτεκτονική των κήπων των Κινέζων (Κοτσιρης, 2018).

Οι Αγγλικοί κήποι (Εικ. 6), μέχρι τότε είχαν τελείως διαφορετική μορφολογία από αυτή των Κινέζικων κήπων (Εικ. 7). Οι μέχρι τότε διαφορές τους παρουσιάζονται στον πίνακα 1.

Πίνακας 1: Διαφορές κινέζικων και αγγλικών κήπων

	Κινέζικοι Κήποι	Αγγλικοί Κήποι
A) Σύνθεση	Ασύμμετρη	Επίσημη Συμμετρία
B) Θέα	Πλαισιωμένη από γλυπτά στον κήπο	Γραμμικό θέαμα, ανοιχτή άποψη του εδάφους
Γ) Βλάστηση	Σε φυσική απομίμηση	Σε ευθύγραμμες ομάδες, γρασίδια, γεωμετρικά ανθώνες
Δ) Βράχοι	Χρησιμοποιούνται ως γλυπτά και για να ορίσουν την άκρη του νερού	Χρησιμοποιούνται σπάνια, εκτός από την σκαλισμένη τους μορφή
Ε) Κτίρια	Ενσωματωμένα στον κήπο	Κυριαρχούν στο τοπίο, γίνονται συχνά το εστιακό σημείο του άξονα
ΣΤ) Νερό	Φυσικό σχήμα	Ευθύγραμμο σχήμα
Ζ) Μονοπάτια	κατά κανόνα όλο στροφές	Συχνά γραμμικά

	και καμπύλα ζιγκ-ζακ	
--	----------------------	--

Από τα παραπάνω, διακρίνουμε ότι υπήρχαν θεμελιώδεις διαφορές ανάμεσα στους κήπους των δύο αυτών χωρών. Στην συνέχεια με το πέρασμα των χρόνων και από τον 18^{ου} αιώνα, οι Αγγλικοί κήποι, τείνουν όλο και περισσότερο να ομοιάζουν σε έναν κλασικό κινέζικο κήπο Zen. (Yang and Volkman, 2010)

Download from
Dreamstime.com
This watermarked comp image is for previewing purposes only.

9149121
Patrickwang | Dreamstime.com

Εικόνα 6: Αγγλικός κήπος (<https://gr.dreamstime.com>)

Εικόνα 7: Κινέζικος κήπος Zen (<https://www.dreamstime.com/stock-images-pagoda-chinese-zen-garden-image18947514>)

ΜΕΡΟΣ Α: ΚΙΝΕΖΙΚΟΙ ΚΗΠΟΙ

Μια γλαφυρή αναδρομή στην ιστορία του κινεζικού κήπου

Στην εργασία «η ιστορία της αρχιτεκτονικής τοπίου και η επίδρασή της στον άνθρωπο», των Ζαρογιάννη Δ., Καπλανίδου Σ. και Νάνου Φ. (2011), αναφέρονται με γλαφυρό αλλά όχι τεκμηριωμένο τρόπο, τα παρακάτω: «Η τοποθέτηση της ανάλυσης του κινεζικού κήπου στον 17^ο αιώνα δεν σημαίνει πώς μόνο τότε εμφανίστηκε και αναπτύχθηκε η Αρχιτεκτονική Τοπίου στην Κίνα. Ο δρόμος από την Ευρώπη προς την Κίνα άνοιξε το 166 μ.Χ. Από στεριά και θάλασσα, ανοίχτηκαν τα

επόμενα χρόνια οι «δρόμοι του μεταξιού» μεταξύ Κίνας και Περσίας. Ακολούθησαν η εισαγωγή της ροδακινιάς, η εξαγωγή του σακχαροκάλαμου και τέλος το θρυλικό ταξίδι του Μάρκο Πόλο, που οι αφηγήσεις του προς τους Ευρωπαίους φαίνονταν μάλλον απίστευτες.

Ο αυτοκράτορας Χουάνγκ-τι είναι ο ιδρυτής της φαρμακευτικής βοτανικής περίπου στα 2.500 π.Χ. Η κηποτεχνία εμφανίστηκε πρώτα με την κατασκευή πάρκων κυνηγιού, που ήταν τόσο τεράστια, ώστε να προκαλούν εξεγέρσεις από τους αγρότες, οι οποίοι δεν είχαν γη για να καλλιεργήσουν. Το πάρκο του αυτοκράτορα Βου-τι είχε έκταση 140.000 στρεμμάτων και περιείχε ανάκτορα, περίπτερα, δάση.

Η περίοδος των σκοτεινών χρόνων του ευρωπαϊκού Μεσαίωνα άρχισε με την δυναστεία των Τάνγκ (618-906 μ.Χ.) και συνεχίστηκε με τις δυναστείες Γουάν και Μινγκ που άρχισε στα 1368 και τελείωσε στα 1644. Αυτή η τελευταία δυναστεία έφερε την κινεζική Αρχιτεκτονική Τοπίου στο υψηλότερο σημείο απόδοσης.

Οι διάφορες θρησκείες που αναπτύχθηκαν στην Κίνα επηρέασαν όλες τις τέχνες και ανάμεσά τους και την τέχνη της Παρκοτεχνίας. Ο Βουδισμός εισήγαγε τη λατρεία προς το φυσικό τοπίο δημιουργώντας ένα δικό του ρυθμό, που κυριάρχησε πάνω στην κινεζική Αρχιτεκτονική Τοπίου.

Ο Κομφούκιος πρέσβευε πως καθήκον κάθε ανθρώπου είναι να προσφέρει τις υπηρεσίες του στο κράτος. Πολλοί αντιτάχθηκαν στο καθήκον αυτό και στράφηκαν προς τον Ταοϊσμό. Σαν συνέπεια, παρουσιάστηκε μια μεγάλη αντίδραση εναντίον του κράτους (3ος και 4ος μ.Χ. αιώνας) και ταυτόχρονα ένα κίνημα των διανοούμενων και της αριστοκρατίας, για τη δημιουργία κήπων και την καλλιέργεια

ανθέων. Το δόγμα που υποστήριζαν οι άνθρωποι αυτοί, ήταν πως η φύση είναι το τέλει κράτος και υπηρετώντας την, απολυτρώνονταν από το κακό. Αυτή η λατρεία προς τη φύση, γινόταν μόνον από άνδρες, σε απομακρυσμένα, κρυφά σημεία της υπαίθρου, όσο το δυνατό απομονωμένα από τις φροντίδες της πόλης και απαγορευμένα στις γυναίκες.

Ταυτόχρονα η αγάπη προς τις γυναίκες έκανε τους Κινέζους να δημιουργήσουν κήπους μέσα στα σπίτια, όπου έμεναν κλεισμένες, για να τις ψυχαγωγήσουν. Ο θρύλος λέει πως ο αυτοκράτορας Γκένζο σκέπασε τα μονοπάτια του κήπου του με άνθη λωτού, ώστε τα πόδια της αγαπημένης του παλλακίδας να μην αγγίζουν ποτέ τη γη.

Κάθε άνθος είχε τη μυστική του σημασία. Το άνθος της ροδακινιάς συμβόλιζε την άνοιξη, ο λωτός το καλοκαίρι, το χρυσάνθεμο το φθινόπωρο και ο νάρκισσος τον χειμώνα. Το άνθος της δαμασκηνιάς συμβόλιζε την ομορφιά και το μπαμπού τη μακροζωία, ενώ καλλιεργούνταν ακόμη ορχιδέες, κερασιές, μανόλιες, γαρδένιες και παπαρούνες.

Ο Μάρκο Πόλο ταξίδεψε στην Κίνα από τα 1272 ως τα 1293. Οι ιστορίες του θεωρήθηκαν ψεύτικες, έως ότου επιβεβαιώθηκαν από Πορτογάλους θαλασσοπόρους, τον 16ο αιώνα. Ο Βενετός εξερευνητής περιγράφει τα πάρκα του αυτοκράτορα, που ήταν γεμάτα με ελάφια και το ανάκτορό του που είχε διπλά τείχη, ζωολογικό κήπο και γέφυρες πάνω από τεχνητές λίμνες. Περισσότερο από όλα όμως, εντυπωσιάστηκε από τον «Πράσινο Λόφο», στον οποίο δίνει τεράστιες διαστάσεις. Ο λόφος αυτός ήταν ένα τεχνητό βουνό του οποίου το έδαφος προήλθε από την εκσκαφή μιας εξίσου τεράστιας λίμνης. Ο Κουμπλάϊ-Χάν έφερε από όλα τα σημεία της Κίνας δένδρα και φυτά, που τα φύτεψε στις πλαγιές του. Στην κορυφή

υπήρχε ένα ανάκτορο και γύρω του δημιούργησε λίμνες με ψάρια, οπωρώνες μέσα σε σπηλιές, όλα σε μια τέλεια απομίμηση της φύσης.

Σύμφωνα με τον Λιέν-Τσέν, έναν αρχαίο Κινέζο συγγραφέα:

« Η τέχνη της δημιουργίας ενός κήπου έγκειται στην προσπάθεια συνδυασμού της αισθητικής όψης, της ζωνηρής φυτικής ανάπτυξης, της απομόνωσης και του αισθήματος γαλήνης, με τέτοιο τρόπο ώστε οι ανθρώπινες αισθήσεις να εξαπατώνται και ο άνθρωπος να νομίζει ότι βρίσκεται σε φυσικό τοπίο. Η παραλλακτικότητα, το κύριο στοιχείο του φυσικού τοπίου, πρέπει να επιτυγχάνεται στο τεχνητό με κατάλληλη διαμόρφωση του εδάφους και με εναλλαγές λόφων και κοιλάδων, χαραδρών, μονοπατιών και λιμνών καλυμμένων με φυτά. Η συμμετρία είναι βαρετή και προκαλεί ενόχληση στον επισκέπτη του κήπου, έπειτα από παραμονή λίγου χρόνου σε αυτόν».

Κανένας κινεζικός κήπος δεν δημιουργήθηκε χωρίς να έχει λόφους και νερό.

Η τάση για την κατασκευή τεχνητών λόφων, χρονολογείται από τη δυναστεία των Χάν και ήδη έχει αναφερθεί η κατασκευή των «Ζιγκουράτ» των Σουμερίων και των τεχνητών πυραμίδων των Αζτέκων. Φαίνεται πώς οι άνθρωποι ανεξάρτητα από περιοχή και εποχή μετέτρεψαν τα βουνά όπως τα δένδρα. Ένα παλιό βουδιστικό ρητό λέει «τα χόρτα και τα δένδρα, οι βράχοι και οι πέτρες, όλα θα πάνε στη Νιρβάνα».

Τα υδάτινα ρεύματα που κυκλοφορούσαν στις πλαγιές των λόφων, ήταν σαν τις φλέβες του σώματος. Όταν ένας ευγενής δημιουργούσε τον κήπο του, έδινε

ιδιαίτερη προσοχή στον τρόπο της αναπαράστασης των φυσικών ποταμιών με τους βράχους και τα φυτά τους, γιατί κρινόταν γι' αυτές τις ικανότητές του. Η απομίμηση του φυσικού τοπίου στον κήπο-μινιατούρα γινόταν με την μεταφορά μιας πέτρας ή μερικών λουλουδιών, σε συνδυασμό με νάνα δένδρα, που καλλιεργούνταν με διάφορους ειδικούς τρόπους. Όλα τα στοιχεία έπρεπε να θυμίζουν το αγαπημένο φυσικό τοπίο του δημιουργού του μικρού κήπου.

Στη μακριά πορεία αυτής της σμίκρυνσης του τοπίου, κάθε στοιχείο απέκτησε μια ειδική σημασία και συμβολισμό, είτε ήταν θάμνος και δένδρο είτε βράχος και βότσαλο. Όλοι οι κανόνες της δημιουργίας αποκρυσταλλώθηκαν και κατατάχθηκαν, για να αποτελέσουν την τέχνη που ονομάστηκε: Φένγκ-Σόϊ .

Πάνω από όλα, ο κινεζικός κήπος ήταν ένας χώρος για την καθημερινή ζωή και για τη λατρεία της φύσης, όπου οι αλλαγές του τοπίου σήμαιναν και αντίστοιχες ψυχολογικές αλλαγές στον παρατηρητή. Επί πλέον, οι κήποι της Κίνας δεν ενθάρρυναν καθόλου τη δραστηριότητα των ανθρώπων μέσα σε αυτούς, αλλά αντίθετα γίνονταν καλύτερα αντιληπτοί, όταν ο επισκέπτης καθόταν ή στεκόταν για να τους θαυμάσει.

Αν και η δημιουργία κήπων ήταν προνόμιο της αριστοκρατίας, οι κατώτερες τάξεις είχαν τα δικά τους δημόσια πάρκα, τα οποία βρίσκονταν συνήθως γύρω από τους ναούς. Ο απλός άνθρωπος είχε την ευκαιρία να επιδοθεί στην κηποτεχνία, φυτεύοντας δένδρα στους τάφους συγγενών του προσώπων. Τα αποτελέσματα ήταν να δημιουργηθούν νεκροταφεία τα οποία ήταν συγχρόνως κηποτεχνικά θαύματα».

Τα προαναφερθέντα είναι μια συλλογή πληροφοριών που διακινούνται στο διαδίκτυο και επαναλαμβάνονται σε διάφορες αναφορές, με πολλά ορθά στοιχεία και γενικά μια γλαφυρή περιγραφή. Ωστόσο στη συνέχεια επιχειρείται μια ορθολογική τεκμηρίωση της επιρροής του κινεζικού κήπου του 17^{ου} και αιώνα στη διαμόρφωση του σύγχρονου Αγγλικού κήπου και γενικά του σύγχρονου κήπου στη Δύση και μάλλον παγκοσμίως.

Η φιλοσοφία του κήπου Ζεν

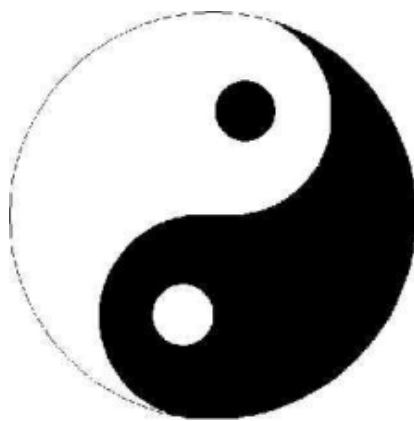
Στα χαρακτηριστικά σχεδιασμού του κινεζικού κήπου Ζεν υπεισέρχονται :

Πρώτον, η έννοια του **Yin και Yang** και δεύτερον, οι αντιλήψεις για την μακροζωία, **Shan και Shui**, που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της δυναστείας Τσιν.

Η φιλοσοφία του Yin και Yang προβάλλει τις έννοιες της ισορροπίας και της αρμονίας, μέσα από την αλληλοσυμπλήρωση των αντιθέτων (Εικ. 8).

Το Shan και Shui διδάσκει ότι για να έχεις μακροζωία πρέπει να ζεις ανάμεσα στο βουνό (Shan) και το νερό (Shui).

Η αντιπαράθεση των συμπληρωματικών αντίθετων (Yin και Yang) υλοποιείται στον κήπο με τη συστηματική ένταξη , ενσωμάτωση και χρήση της πέτρας από τη μια και του νερού απ'την άλλη.

Εικόνα 8: το σύμβολο της έννοιας Yin και Yang (<https://el.wikipedia.org>)

Τα Πετρώματα, το νερό, γέφυρες και κιόσκια είναι από τα πιο κοινά χαρακτηριστικά του σχεδιασμού κήπου Zen. Ο κινεζικός κήπος εκφράζει την ιδέα της ισορροπίας και τη σχέση με τη φύση και μέσα από την τέχνη της μίμησης του φυσικού περιβάλλοντος.

Τα μονοπάτια επίσης στον κινέζικο κήπο ακολουθούν καμπύλα ζιγκ-ζακ. Είναι σαν τα περάσματα της ανθρώπινης ζωής. Γιατί υπάρχει πάντα κάτι νέο ή διαφορετικό όταν βλέπεις από μια διαφορετική οπτική γωνία, ενώ το μέλλον είναι άγνωστο και απρόβλεπτο. (Κοτσίρης, 2018)

Στις κινεζικές αυλές αντανakλάται η Ταοϊστική φιλοσοφία, όπου οι χρήστες θα προσπαθήσουν να δημιουργήσουν απομμήσεις και ακόμα καλύτερα, αποκρυσταλλώματα της φύσης, σε ενιαίους κοινόχρηστους χώρους. Στο κήπο ZEN (ταοϊστικό) αποφεύγονται οι ευθείες γραμμές και οι δενδροστοιχίες ενώ χρησιμοποιούν πέτρα και το νερό.

Τμήμα λοιπόν του Κινέζικου τοπιακού κήπου, αποτελούν οι βραχώδεις σχηματισμοί οι οποίοι αποτελούν αισθητική και πνευματική ευχαρίστηση, δημιουργώντας τεχνητά τοπία που βασίζονται στο γεωγραφικό ανάγλυφο.

Την ίδια σημαντικότητα, έχει και ο ρόλος του νερού στους κήπους τους. Το νερό και μάλιστα το τρεχούμενο νερό (ή δράκος) θεωρείται ότι είναι καλός οιωνός, και πηγή ζωής και μάλιστα ότι είναι άμεσα συνδεδεμένο με τους λόφους καθώς και ότι η ύπαρξη νερού σε αυτούς συντελεί στην θεώρηση του βουνού ως ιερή οντότητα.

Αυτό συμβαίνει διότι αν το νερό που είναι καλός οιωνός αναζητά τον λόφο ή το βουνό για να κατοικήσει τότε και αυτό φέρνει καλά πράγματα. Έτσι πρωτεύον ρόλο στο τοπίο παίζουν και οι λίμνες που υποδέχονται τη ροή (Εικ. 9).

Οι Κινέζικοι κήποι, αντιμετωπίζονταν περισσότερο «ζωγραφικά» παρά αρχιτεκτονικά. Ο τοπιοτέχνης «ζωγράφιζε» τον χώρο με γη, νερό και δέντρα. Το κάθε τοπίο δεν ήταν μια στιγμιαία έμπνευση του δημιουργού, αλλά ήταν μια σύλληψη φυσικού τοπίου που θεωρούταν αναμφισβήτητου κάλλους.

Οι κήποι φυσικά τοπία, απολαμβάνονταν από το κοινό, το οποίο καθόταν σε περίπτερα και εστίαζε σε συγκεκριμένες ανάλογα με την ώρα και την εποχή, θέες. Αυτή ήταν και μία κύρια διαφορά με την λογική της Ευρώπης όσο αναφορά τους κήπους, καθώς οι Βορειοευρωπαίοι, είχαν υιοθετήσει την έννοια του περιπάτου και με αυτό τον τρόπο θαύμαζαν τους κήπους τους.

Τα περίπτερα πέρα από τόποι συνάντησης καδράριζαν και τα κομμάτια εκείνα του κήπου τα οποία ήταν άξια θαυμασμού. Για τον λόγο αυτό τα περίπτερα ήταν συνήθως κρυμμένα, καθώς οι κινέζοι θεωρούσαν πως τα κτίσματα δεν είναι τα σημαντικά σε έναν κήπο και θα πρέπει να εστιάζουμε στο τοπίο.

Τέλος, υπάρχει ένα κεντρικό σημείο από όπου είναι ορατή όλη η έκτασή του κήπου και να δεις στο σύνολο τους μέχρι τότε αποσπασματικές εικόνες και τους σχηματισμούς του τοπίου. (Murray, 1998)

Εικόνα 9: Έντονο το στοιχείο του νερού καθώς και η τυχαία κατανομημένη σειρά των δέντρων, σε έναν κήπο Zen (<https://www.colourbox.com/image/japanese-garden-chinese-garden-zen-garden-oriental-garden-monte-palace-tropical-garden-berardo-collection-funchal-madeira-island-portugal-2015-may-image-13812097>)

Οι παραδοσιακές κινέζικες τέχνες, το βουνό και η υδατογραφία ιδιαίτερα άσκησε μεγάλη επιρροή στα σχέδια κήπων (Keswick, 1978). Διακεκριμένες τεχνικές σχεδιασμού όπως το Borrowed Landscape και το View Framing επηρεάστηκε από τις ζωγραφικές τέχνες. Στο Cheng Ji's Craft of Gardens (Stuart, 1990) συνοψίζεται το σώμα των θεωριών και του σχεδιασμού τεχνικών στον κινεζικό σχεδιασμό κήπου, στις οποίες ο σχεδιασμός ξεκινάει συνήθως με τρισδιάστατες προοπτικές πινάκων. Οι σχεδιαστές ενορχηστρώνουν τον χώρο για να παρέχουν διαφορετικά οπτικά εφέ και να χειρίζονται τα συναισθήματα των επισκεπτών. Σχέδια, ωστόσο, συχνά

ακολουθούν και εξελίσσονται ως αποτέλεσμα των απόψεων που δημιουργήθηκαν από τους επισκέπτες (Yang and Volkman, 2010)

ΜΕΡΟΣ Β. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΕΖΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ

ΚΗΠΟΤΕΧΝΙΑ

Ιστορικά στοιχεία

Από το δεύτερο μισό του 16ου αιώνα, η Ευρώπη πλημμύριζε όλο και περισσότερο με διακοσμητικά αντικείμενα από την Κίνα. Μεταξύ 1602 και 1682, για παράδειγμα, η Ολλανδική Εταιρεία Ανατολικής Ινδίας έστειλε πάνω από 3,2 εκατομμύρια κομμάτια κινεζικής και ιαπωνικής πορσελάνης στην Ολλανδία. Πολλά από αυτά ήταν διακοσμημένα με ζωγραφισμένα φυσικά τοπία ή σκηνές που αποδίδονταν σε κήπο. Καθώς η κινεζική μόδα στα τέλη του δέκατου έβδομου αιώνα μετατράπηκε σε μανία από την πλευρά των Βρετανών, μεγάλος αριθμός κινεζικών κομματιών πορσελάνης συσσωρεύτηκαν μέσα στις βίλες των πλούσιων και ισχυρών και εμφανίστηκαν με υπερηφάνεια και εξέχοντα σε ειδικά χτισμένα ράφια ή καθολικά, ενώ φυτεύτηκαν επίσημοι κήποι στα εξωτερικά τμήματα των σπιτιών (Keswick et al, 2003).

Ο αγγλικός κήπος φαίνεται κατ αρχήν να ομοιάζει με πίνακες τοπίων των Claude Lorrain και Nicolas Poussin, Βασικά όμως δέχθηκε καταλυτικές επιρροές και από τους κλασικούς κινεζικούς κήπους της Ανατολής, που είχαν περιγραφεί από Ευρωπαίους ταξιδιώτες της εποχής. Η Άπω Ανατολή ενέπνευσε την προέλευση του

νέου Αγγλικού Κήπου μέσω της Ολλανδίας. Το 1685, ο Άγγλος διπλωμάτης και συγγραφέας Sir William Temple έγραψε ένα δοκίμιο στον κήπο του Επικούρου στη Χάγη (Murray 1998), το οποίο αντιπαραβάλλει τις ευρωπαϊκές θεωρίες συμμετρικών κήπων με ασύμμετρες συνθέσεις από την Κίνα, για τις οποίες εισήγαγε τον ιαπωνικό όρο *sharawadgi*. Ο συγγραφέας δεν είχε επισκεφθεί ποτέ την Άπω Ανατολή, αλλά ήρθε σε επαφή με τους Ολλανδούς και ο λόγος τους σχετικά με την επιρροή στο σχεδιασμό των κήπων, ξεκίνησε από μια συζήτηση με έναν έμπορο που ήταν στην Άπω Ανατολή για μεγάλο χρονικό διάστημα, ενώ παράλληλα διάβαζε τα έργα ευρωπαίων ταξιδιωτών που είχαν περάσει από εκεί.

Σημείωσε ότι οι κινεζικοί κήποι απέφευγαν τις τυπικές σειρές δέντρων και παρτεριών, και αντίθετα τοποθέτησε δέντρα, φυτά και άλλα χαρακτηριστικά κήπων με ακανόνιστους τρόπους για να χτυπήσει το μάτι και να δημιουργήσει όμορφες συνθέσεις, σε μια προσπάθεια να επικρίνει τις επίσημες συνθέσεις των κήπων στο Παλάτι των Βερσαλλιών του Louis XIV της Γαλλίας. Οι παρατηρήσεις του σχετικά με τον κινεζικό κήπο αναφέρθηκαν από τον δοκιμογράφο Joseph Addison (Ge, 1992) σε ένα δοκίμιο το 1712, ο οποίος τους χρησιμοποίησε για να επιτεθεί στους Άγγλους κηπουρούς που, αντί να μιμούνται τη φύση, προσπάθησαν να φτιάξουν τους κήπους τους στο γαλλικό στιλ, όσο το δυνατόν περισσότερο μακριά από φύση.

Η καινοτομία και ο εξωτισμός της κινεζικής τέχνης και αρχιτεκτονικής στην Ευρώπη οδήγησαν το 1738 στην κατασκευή του πρώτου κινεζικού περίπτερου σε έναν αγγλικό κήπο (Εικ. 10), στον κήπο του Stowe House (McLean, 2014).

Εικόνα 10: Περίπτερο κινέζικης τεχνοτροπίας, Stowe House, στο Buckinghamshire

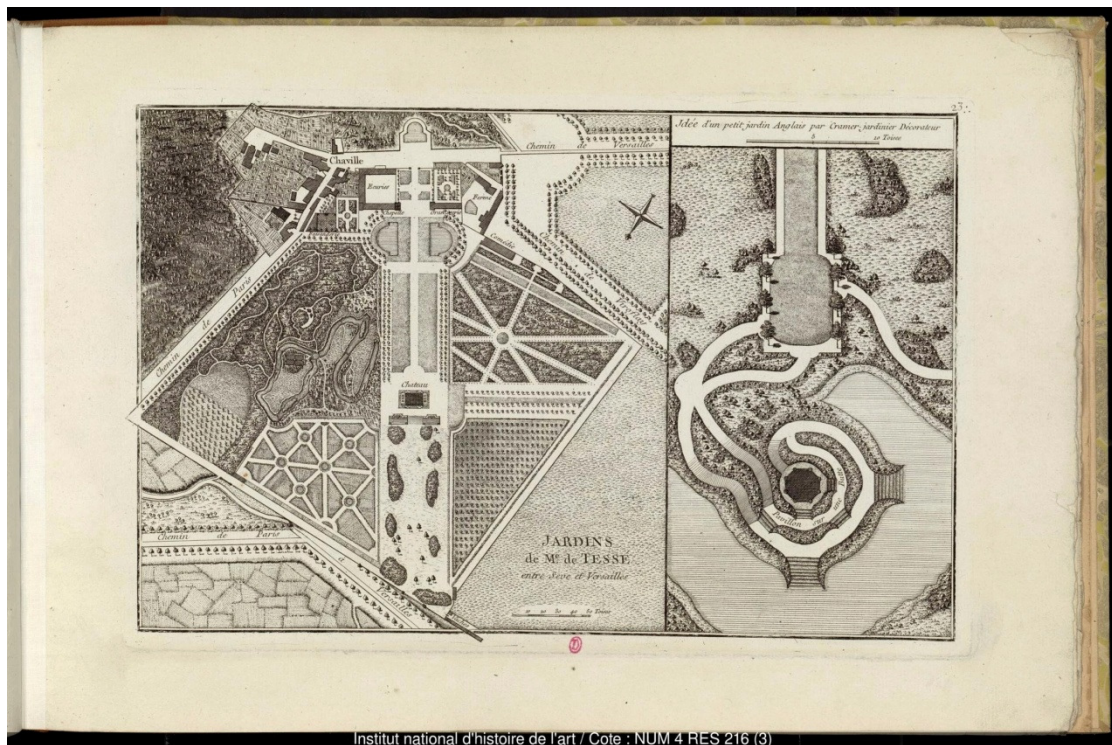
Οι Γάλλοι φαίνεται πως εντυπωσιάζονται από τις ομοιότητες των βασικών ιδεών ανάμεσα στα δυο παραδείγματα, ανάμεσα στις πληροφορίες για τις διαμορφώσεις του κινέζικου ανακτόρου Yuen-ming-yuen, όπως περιγράφονται από τον Ιησουΐτη μοναχό Père Attiret στα 1747 και στις εντυπώσεις τους από την αγγλική τοπιοτεχνία. Καταλήγουν έτσι να χρησιμοποιήσουν έναν ενιαίο όρο περιγραφής, «Αγγλοκινεζικό» τοπιοτεχνικό πρότυπο, ενώ το κείμενο του Attiret μεταφράζεται στα αγγλικά, ώστε να ασκήσει ουσιώδη επιρροή στους Άγγλους τοπιοτέχνες, μόλις το 1752 (A. Reichwein, 1925).

Οι Ιησουΐτες ήταν οι πρώτοι Ευρωπαίοι που ζούσαν στην Κίνα και επισκέφθηκαν εκτενώς κήπους, μεταφέροντας στη Δυτική Ευρώπη πληροφορίες σχετικά με την κινεζική τέχνη στον κήπο. Οι περιγραφές τους είχαν μόνιμο αντίκτυπο στον ευρωπαϊκό σχεδιασμό κήπου. Όταν οι περιγραφές των Ιησουιτών για τους Κινέζους

κήπους έφτασαν στην Ευρώπη, η Αγγλία συζητούσε ένα νέο σχέδιο που προφανώς έδειχνε ομοιότητες με αυτό που οι Ιησουίτες είχαν παρατηρήσει στην Κίνα επειδή ευνόησε τις φυσικές μορφές και έδειξε μια σύνθετη προσέγγιση. Η συνειδητοποίηση της παρουσίας περιέργων ανεπίσημων κήπων στην Κίνα ευνόησε τη διάδοση του αγγλικού κήπου μέσω της Ευρώπης στο δεύτερο μισό του δέκατου ογδούτου αιώνα.

Στη Γαλλία ιδιαίτερα, η έμφαση στα γραφικά και εξωτικά χαρακτηριστικά, εμπνευσμένα από τις περιγραφές που έστειλαν οι Ιησουίτες, οδήγησαν σε μια υβριδική μορφή κήπου, που ονομάστηκε *Chinois* ή *Anglo-chinois* (Εικ. 11), επειδή φαινόταν εντυπωσιακά εξωτική, αλλά διακριτικά Αγγλοσαξονική. Αυτές οι περιγραφές αύξησαν την ευρωπαϊκή συνειδητοποίηση του κινέζικου σχεδιασμού κήπων και έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία ενός νέου τύπου κήπου εμπνευσμένου από φυσικά τοπία. Οι Ιησουίτες σχολίασαν κυρίως τις παρατυπίες των ρυθμίσεων που βρήκαν στο σχεδιασμό του κήπου. Περιγράφουν λεπτομερώς τις συγκεκριμένες σκηνές, τη θέα και τα κιόσκια που έδωσαν στους Κινέζους κήπους την ατμόσφαιρα τους και ανέφεραν την καλλιτεχνική χειραγώγηση των στοιχείων που δανείστηκαν από το τοπίο.

Το αξιοθέατο μια τεχνητής φύσης, που εκφράζεται στην κινεζική τέχνη του κήπου και αναφέρεται από τους Ιησουίτες, ταιριάζει με την κυρίαρχη τάση που υπήρχε στην Ευρώπη. Τέτοιες περιγραφές συνέβαλαν στην ανάδειξη των εξωτικών, περιέργων χαρακτηριστικών του αγγλικού τοπίου, καθώς εξαπλώθηκε σε ολόκληρη την ήπειρο. Οι περιγραφές των Ιησουιτών για τους Κινέζους κήπους έπαιξαν ρόλο στον καθορισμό της ποικιλίας σκηνών που εμφανίστηκαν σε γραφικούς κήπους.

Institut national d'histoire de l'art / Cote : NUM 4 RES 216 (3)

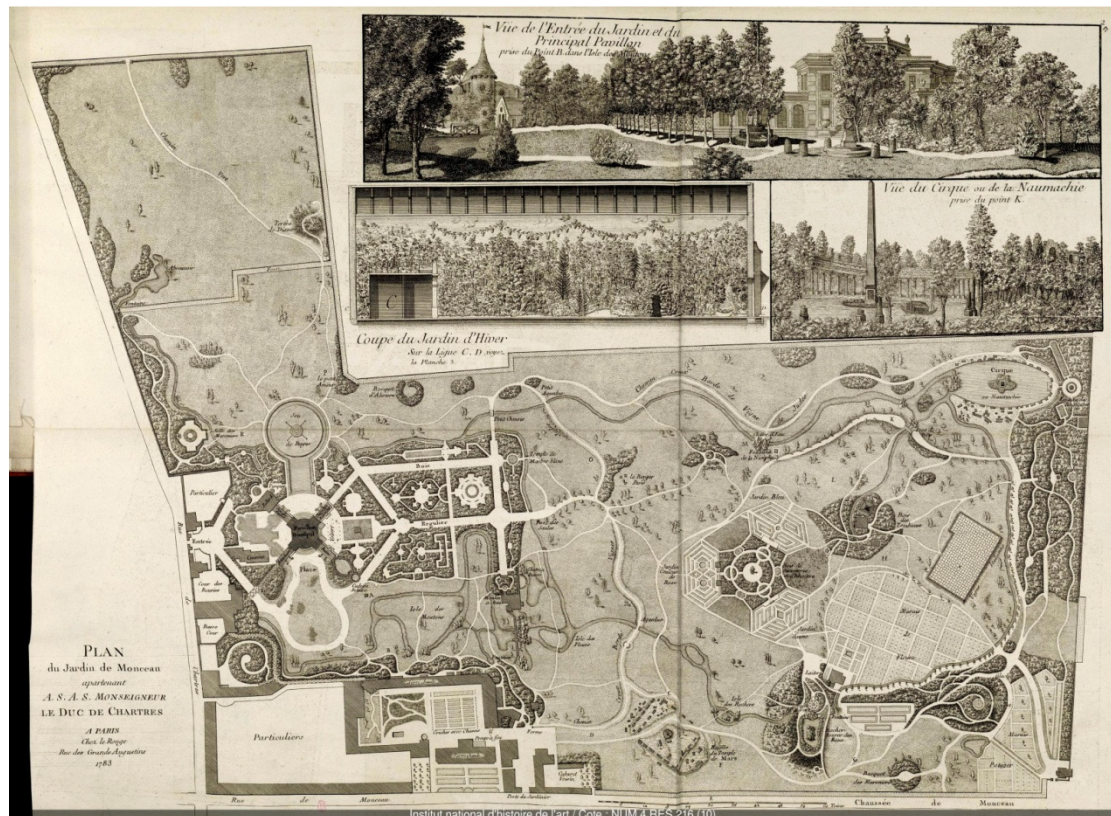
Εικόνα 11. Οι κλασικοί κήποι στο Chaville, κοντά στις Βερσαλλίες. πάνω αριστερά παρατηρούμε πώς η νέα ιδιοκτήτρια του Mme de Tessé εισήγαγε το διακριτικό αγγλο-κινεζικό στυλ ανάμεσα στα παλιά γεωμετρικά alles και vista. Από τον τόμο 3 του Jardins anglo-chinois à la mode.

<https://landscapelover.wordpress.com/2015/02/22/anglo-chinois-gardens/>

Η **Marie Luise Gothein (1913)** αναφέρει ότι ο μεικτός αυτός όρος αποκτά βάσιμη δικαιολογία, καθώς «ο αυτοκράτορας της Κίνας ετοιμάζει χαρακτηριστικά των κήπων του και στέλνει τις εικόνες στη γαλλική Αυλή. Επιπλέον ταξιδιώτες φέρνουν στην Ευρώπη άλλες εικόνες, με βάση τις οποίες έμπειροι Βέλγοι και Γάλλοι, με εξαιρετική αίσθηση ύφους, φτιάχνουν χαρακτηριστικά που διανέμονται... ως πρότυπα»

Μια γαλλική έκδοση, **Le Jardin Anglo-Chinois**, που εκδόθηκε ανάμεσα στα 1770 και στα 1787 από τον **George-Louis le Rouge**

(https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Georges_Louis_Le_Rouge_Jardins_anglo-chinois_G_0427_III_W%C3%BCrzburg_Labyrinth.jpg), δίνει, ανάμεσα σε εικονογραφίες από πολλούς ευρωπαϊκούς κήπους (Εικ. 12) , πάνω από εκατό εντυπωσιακά σχεδιάσματα των κήπων του κινέζου αυτοκράτορα.

Εικόνα 12. Temple de Hou, από το cahier 14 του Jardins anglo-chinois à la mode. <https://landscapelover.wordpress.com/2015/02/22/anglo-chinois-gardens/>

Το Κινεζικό ύφος έγινε ακόμη πιο δημοφιλές χάρη στον William Chambers (1723–1796), ο οποίος έζησε στην Κίνα από το 1745 έως το 1747, και έγραψε ένα βιβλίο, με τίτλο: *Designs of Chinese Buildings, Furniture, Dresses, Machines, and Utensils. To Which is annexed, a Description of their Temples, Houses, Gardens*, στο οποίο επισυνάπτεται, (Porter, 2004), μια περιγραφή των ναών, των σπιτιών, των κήπων τους και δημοσιεύθηκε το 1757. Δυο δεκαετίες αργότερα, όπως αναφέρει ο Porter

(2004) ο sir **William Chambers** εκδίδει τη *Διατριβή για την Κηπουρική της Ανατολής*, ***Dissertation on Oriental Gardening Chambers W., (1773)*** , ενώ ως υπεύθυνος για την διαμόρφωση των βασιλικών κήπων Kew Gardens, φροντίζει να τους αποδώσει γραφική φυσιογνωμία και να συμπληρώσει το φυσικότροπο ύφος με μια παγόδα.

Στη συνέχεια άρχισαν να εμφανίζονται κινεζικές παγόδες σε άλλους αγγλικούς κήπους, στη συνέχεια στη Γαλλία και αλλού στην ήπειρο. Γάλλοι και άλλοι Ευρωπαίοι παρατηρητές επινόησαν τον όρο Jardin Anglo-Chinois (αγγλο-κινεζικός κήπος) για αυτό το στυλ κήπου (Von Erdberg, 1936).

Ο Temple, ο οποίος ήταν ενθουσιασμένος με τους τρόπους φύτευσης και κηπουρικής των Κινέζων, επειδή είναι «χωρίς κάποια σωστή ή λανθασμένη σειρά των στοιχείων», δημιούργησε μια νέα έκφραση: Sharawadgi, ένα νέο είδος ομορφιάς μορφών που είναι εντελώς ακανόνιστο (Murray, 1998) Όπως γράφει στο βιβλίο του:

«όποιος παρατηρήσει το έργο των καλύτερων ινδικών φορέων ή της ζωγραφικής στις καλύτερες οθόνες ή την πορσελάνη, θα βρει την ομορφιά του σε όλα αυτά τα είδη, χωρίς καθορισμένη σειρά. Όμως δύσκολα θα έπρεπε να συμβουλευώ τέτοιες απόπειρες στη φιγούρα των κήπων ανάμεσά μας» (Murray, 1998, σελ. 35).

Ωστόσο, ο Sir William Temple (*Wybe, Kuitert, 2013*)., ήταν παθιασμένος συλλέκτης κινεζικών έργων ζωγραφικής και πορσελάνης και μπορούσε να μάθει για τον φυσικό χώρο που σχηματίζεται από τις κινεζικές διακοσμητικές τέχνες. Ο κήπος του (που βρίσκεται περίπου δύο μίλια από το Farnham, Surrey) είναι ένα πολύ πρώιμο παράδειγμα για τον λεγόμενο αγγλικό κήπο με σερπαντίνα (Εικ. 13).

Εικόνα 13: Κήπος με σερπαντίνα <https://www.walsinghamvillage.org/about/anglican-shrine/>

Σε μια νέα τάση που ξεκίνησε από τις αρχές του 18ου αιώνα, ο Temple δείχνει μια ροή μαιάνδρου, τυλιγμένη μέσα στον επίσημο κήπο. Το σπίτι βρίσκεται σε μια κοιλάδα, περιτριγυρισμένο από κάθε πλευρά από λόφους και έχει ένα ρεύμα που διατρέχει τον κήπο. Ο ελκυστικός, ελικοειδής τύπος ρέματος, με τις ισχυρές καμπύλες, δεν θυμίζει στον θεατή ένα φυσικό τοπίο - πράγματι, φαίνεται να δίνει το ίδιο τεχνητό στοιχείο στο τοπίο με έναν παραδοσιακό επίσημο κήπο.

Στην περίπτωση αυτή, η ευχάριστη ροή του ρεύματος αντικατοπτρίζει έναν ολοκαίνουργιο τρόπο σχεδίασης. Ο Temple, ο οποίος ήταν φανατικός συλλέκτης κινεζικών έργων ζωγραφικής και πορσελάνης, έμαθε το φυσικό στυλ σχηματισμού χώρου από τις κινεζικές διακοσμητικές τέχνες. Κοιτάζοντας το ελικοειδές ρέμα,

μπορεί κανείς να παρατηρηθεί μια μεγάλη ομοιότητα μεταξύ της μορφής του ποταμού και των δράκων, των εμβληματικών μορφών σε κινεζικούς πίνακες και σε πορσελάνες. Αυτή η τολμηρή και ενδιαφέρουσα υπόθεση είναι δύσκολο να αποδειχθεί, αλλά το γεγονός ότι τα ποτάμια που έχουν συνήθως μορφή μαιάνδρου, δεν είναι μια συνήθης φυσική μορφή, όπως ήταν στους περισσότερους κήπους της Αγγλίας. Η αγάπη του Temple για την κινεζική κουλτούρα αποδείχθηκε από τη διαθήκη του: ότι η καρδιά του απαιτήσε να τοποθετηθεί σε ένα κινέζικο Bason και να θαφτεί κάτω από ένα ηλιακό κανάλι στον κήπο του. (Ο Bason είναι το φάντασμα μιας αρχαίας κινεζικής στρατιωτικής τάξης που υπηρέτησε την οικογένεια Ταο.)

Άλλα στοιχεία που έχει δανειστεί ο αγγλικός κήπος από τον κινέζικο είναι ότι, μετά την επιρροή τους, οι αγγλικοί κήποι είναι «πολύ πράσινοι και ευχάριστοι, λόγω της διευκόλυνσης της άρδευσής από τις ροές νερού, αλλά έχουν μικρή ικανότητα να τους ντύσουν και να τους τοποθετήσουν στη σειρά» (Liu, 2000, p. 93) ενώ παρατηρείται και ο εμπλουτισμός με περισσότερους βράχους.

Η επιρροή των κήπων με τα Zen χαρακτηριστικά στην πραγματικότητα εκδηλώθηκε από την αρχή με μια νέα τάση εκτίμησης της φύσης ο οποίος συνοδευόταν από υπερβολές. Ο Temple είχε προειδοποιήσει να μην υιοθετηθεί η ασύμμετρη μέθοδος κηποτεχνίας, καθώς το αποτέλεσμα ήθελε πολύ προσοχή και γνώση για να προκύψει ικανοποιητικό και να είναι αντίστοιχο με τα έργα των κινέζικων κήπων, ωστόσο και ο ίδιος αποπειράθηκε να εφαρμόσει αυτή την τακτική όταν σε μια γωνία του κήπου του, τοποθέτησε τυχαίες περιελίξεις και φαινομενικές αταξίες. Ομοίως, σε μια από τις πρώτες περιπτώσεις της νέας πρακτικής εξωραϊσμού στο Wray Wood, πιστεύεται ότι άσκησε αποφασιστική επιρροή στον Λόρδο Carlisle στη

συντήρηση των ώριμων δέντρων οξιάς και εμποδίζοντας τον επαγγελματία κηπουρό George London να κόψει ένα γεωμετρικά διαμορφωμένο δίκτυο περιπάτων που ήταν ευθεία.

Ο Daniel Marot, ο Γάλλος σχεδιαστής των κήπων William και Mary στο Hampton Court, μπορεί να μην είχε δώσει μεγάλη προσοχή στις εικόνες του τοπίου και του κήπου στα πολύτιμα κομμάτια πορσελάνης, αλλά άλλοι τις είδαν και εμπνεύστηκαν από αυτά. Ο Temple, ο Shaftesbury, ο Addison και ο Pope έκαναν δημοφιλή την ασύμμετρη διάταξη του κινεζικού κήπου. Διεγερμένος από το πολύ θαυμάσιο και εκπληκτικά καλά εισαγόμενο παράδειγμα ενός διαφορετικού αλλά εξαιρετικά αξιοποιήσιμου σχεδιασμού από την Άπω Ανατολή, η τέχνη εξωραϊσμού της Αγγλίας δεν πέρασε τίποτα λιγότερο από μια επανάσταση στο πρώτο μισό του δέκατου όγδοου αιώνα (Wang, 2006).

Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι η κατεύθυνση της αλλαγής ακολούθησε την περιγραφή του ναού σχετικά με την κινεζική κηπουρική και την ανατολίτικη εκτίμηση της αστικής πρακτικής. Η πειθαρχημένη σχέση μεταξύ ομορφιάς και γεωμετρίας αλλά και η συμμετρία και η τάξη απορρίφθηκε, επειδή οι Κινέζοι δημιουργούσαν τοπία και κήπους πάνω σε άλλες βάσεις. Πλέον, ενθαρρύνθηκε μια πειραματική σχέση με την άγρια φύση και με μια ασύμμετρη μέθοδο φυτείας, επειδή οι Κινέζοι το προτιμούσαν και είχε δημιουργηθεί μια τάση που δύσκολα μπορούσε να τους αγνοήσει.

Στον παλιό αγγλικό και ευρωπαϊκό τρόπο, η κηπουρική ήταν μια επέκταση της αρχιτεκτονικής. Τόσο στην κηπουρική όσο και στην αρχιτεκτονική, η κανονικότητα θεωρήθηκε η έμπρακτη εφαρμογή του τι καλείται «ωραίο». Ως αντανάκλαση της

δύναμης της νέας αντίθετης επιρροής, αυτή η μακρά κληρονομική σύνδεση μεταξύ κανονικότητας και ομορφιάς, διασαλεύτηκε. Τα κτίρια των κατοικιών θα συνεχίσουν να χτίζονται με κάθε προσοχή στις αυστηρές απαιτήσεις της γεωμετρίας και των μαθηματικών. Ωστόσο, αναφορικά με την κατασκευή των κήπων, όχι μόνο η ακανόνιστη διάταξη των δέντρων και των μονοπατιών ήταν πλέον ένα αδιαμφισβήτητο γεγονός, αλλά μάλιστα θεωρήθηκε και παραδοσιακό στοιχείο της αγγλικής κηποτεχνίας.

Μέσα σε όλη την τάση της κινέζικης επιρροής και των ιδεών που έφερε το sharawadgi (Εικ. 14), άλλαξε όχι μόνο η μορφή αλλά και ο τρόπος με τον οποίο φυτευόταν ένας κήπος.

Εικόνα 14. Κήπος με ασυμμετρία (τεχνική Sharawadgi)

<http://www.sharawadgi.net/sharawadgi.php>

Όταν η κανονικότητα μετατράπηκε σε υπερβολή, ο επισκέπτης δεν έπρεπε να περιπλανιέται ελεύθερα σε ένα χώρο αναψυχής για να αναγνωρίζει το κάλλος του. Αντ' αυτού, αυτός ή αυτή συνήθως έπρεπε να μεταφερθεί σε ένα επιλεγμένο

σημείο, όπως το παράθυρο ενός δωματίου του δεύτερου ορόφου, για την πλήρως αναμενόμενη οπτική επίδραση. Έτσι, όλη η γεωμετρία και η συμμετρία του χώρου λειτουργούσαν μέσα σε ένα αξονικό σχέδιο που θα αποκαλυφθεί αμέσως στον καλά τοποθετημένο θεατή. Έτσι, βλέπουμε ότι η κινέζικη επιρροή στους αγγλικούς κήπους, έγινε φανερή και από την εμφάνιση ενός στοιχείου μυστηρίου και αναζήτησης. Πλέον, η ομορφιά δεν ήταν κάτι άμεσο να την αντιληφθεί κανείς παθητικά, αλλά έπρεπε να υπάρχει γνώση και ενεργητική διάθεση για να την βρει κάποιος και τότε θα μπορούσε να έχει μια ολοκληρωμένη εικόνα και να αξιολογήσει σωστότερα τον κήπο και τον χώρο.

Αφού αφαιρέθηκε το κληρονομικό ευρωπαϊκό ιδανικό ομορφιάς, το συνολικό σχήμα οργάνωσης εξαφανίστηκε με τη γεωμετρική και συμμετρική συνιστώσα. Οι επισκέπτες επετράπη στον φυσικώς φυτεμένο κήπο. Αυτό που ο κάθε θεατής έβλεπε σε οποιοδήποτε σημείο της περιήγησής του μπορεί να ήταν συναρπαστικό, αλλά δεν ήταν τόσο όσο αν στεκόταν στο σωστό σημείο, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως.

Δεδομένου ότι το νέο πρότυπο ομορφιάς ήταν η φύση και όχι η συμμετρία, ξεκίνησαν να έχουν πιο ενεργό ρόλο οι επαγγελματίες κηπουροί όπως ο Stephen Switzer. Ωστόσο, αυτό δεν ήταν πάντα αυτό που έγινε ή τι θα μπορούσε να γίνει. Το ζήτημα δεν ήταν εάν ένας φυσικώς φυτεμένος κήπος θα πρέπει να φαίνεται εσωτερικά ή εξωτερικά, όπως διατείνονταν οι λόγιοι της εποχής. Αντίθετα, το ζήτημα ήταν το πώς να συνεργαστεί με αυτό που ήταν διαθέσιμο για να δημιουργήσει απροσδόκητο δράμα και απόλαυση.

"Όλοι οι κανόνες της κηπουρικής μπορούν να συνοψιστούν σε τρία σημεία:

1. Αντιθέσεις
2. Διαχείριση των εκπλήξεων
3. Απόκρυψη των ορίων

Ο κήπος του Rore στο Twickenham ήταν μικρός και δεν ανοιγόταν απευθείας σε μια φυσική σκηνή, αλλά λόγω της επιδέξιας χρήσης της ασυμμετρίας, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένας από τους ωραιότερους κήπους μικρού μεγέθους, όπως ανέφερε ο Chambers (Bald, 2007). Ο Rore δεν επισκέφτηκε ποτέ την Άπω Ανατολή, αλλά ως καλλιτέχνης της φαντασίας, μπόρεσε να απορροφήσει και να ταιριάξει την κινεζική ιδέα της “χαριτωμένης αναταραχής”.

«Όσοι κατανοούν τους κλασικούς Κινέζους κήπους», όπως επισημαίνει ο Wang Yi (2006) , «γνωρίζουν ότι η ψυχή αυτής της τέχνης δεν μπορεί να βρεθεί στη συγκεκριμένη σκηνή που δημιουργείται από λόφους, λίμνες, λουλούδια και δέντρα ή από τις αρχιτεκτονικές δημιουργίες που βρίσκονται μέσα τα όρια του κήπου, αλλά μάλλον βρίσκεται στο φιλοσοφικό πνεύμα και τα ιδανικά του ανθρώπινου χαρακτήρα που επενδύονται σε αυτά τα γραφικά αντικείμενα. (Wang Yi, 2006 p. 96).

Αν και αποφασιστικές, στη δραστική ανανέωση του ύφους του αγγλικού κήπου, οι ιδέες εξωραϊσμού της κηποτεχνίας στην Αγγλία είχαν πολύ σημαντικές και πολύ πιο διαρκείς επιρροές ακριβώς χάρη στις φιλοσοφικές τους επιπτώσεις. Δανειζόμενος τις θεμελιώδεις αρχές από τους Κινέζους, ο Temple προσπαθεί να αλλάξει το ύφος διακόσμησης, αλλά δεν το πετυχαίνει πλήρως γιατί η κανονικότητα που χαρακτήριζε τους Αγγλικούς κήπους ήταν ευκολότερη στον σχεδιασμό από την τυχαιότητα που έφερναν οι Κινέζικοι κήποι. Τόσο οι αγγλικοί όσο και οι ευρωπαϊκοί

χώροι ήταν διαμορφωμένοι γεωμετρικά και συμμετρικά. Μαζί με την αντίθεση της των φυτών που αναπτύσσονταν φυσικά, το γεωμετρικό και μαθηματικό αξονικό σχέδιο ενός επίσημου κήπου παρουσίασε όχι μόνο μια δυαδική προοπτική αλλά και τη συνεχή ανάγκη του ενός για κυριαρχία πάνω στο άλλο. Στον ιδανικό κόσμο των ευρωπαϊκών ανθρωπιστικών και θρησκευτικών παραδόσεων, τα πράγματα ήταν καλά ταξινομημένα. Ωστόσο, αυτό ίσχυε, σύμφωνα με την κινέζικη θεώρηση, μόνο λόγω της δύναμης και της ευεργεσίας ενός θεϊκού καλλιτέχνη που δεν ήταν μέρος αυτού του κόσμου, αλλά που τον δημιούργησε με πειθαρχία και εξασφάλισε την καλή διατήρησή του. Όσο υπάρχει η ανάγκη για έλεγχο, τα στοιχεία του ιδανικού κόσμου, τα δέντρα και τα λουλούδια ενός κήπου δεν θα μπορούσαν ποτέ να μείνουν μόνοι. Εκτός από την πειθαρχία τους σε ένα συγκεκριμένο σχήμα ή μοτίβο, πρέπει επίσης τα στοιχεία αυτά να περιβάλλονται από τοίχους και να προστατεύονται από την απειθαρχία και τον κίνδυνο. Αυτός ο συμβολικός αγώνας δύναμης της τέχνης με τη φύση, για τους Κινέζους, έπρεπε να αναγνωριστεί από τον θεατή, επειδή υπήρχε η συγκρίσιμη ανάγκη μέσα του καθώς και η ανάγκη για ορθολογική ή πνευματική νίκη του αισθητικού ή του φυσικού.

Όπως στη Δύση, έτσι και στην Άπω Ανατολή, η κηπουρική συνδέθηκε επίσης άρρηκτα με έναν τρόπο αντίληψης τον κόσμο. Οι Κινέζοι κηπουροί δεν ενοχλήθηκαν ποτέ να τακτοποιήσουν τα στοιχεία τοποθετώντας τα με κόπο σε οποιοδήποτε σχήμα ή τάξη, αλλά αυτό δεν γινόταν λόγω του ότι ήταν ανειδίκευτοι ή τεμπέληδες όπως πίστευε κάποτε ο Le Comte (Ge, 1992). Αντί να μην δυσπιστούν και να φοβούνται βλέποντας κάτι που δεν ήταν απόλυτα συμμετρικό και κανονικό, αυτοί το αγκάλιασαν και το δέχθηκαν ως συνώνυμο της ομορφιάς. Προτιμούσαν την

τυχειότητα από την κανονικότητα, για αυτό και δεν αντιστρέφουν απλώς την εκτίμηση της τέχνης και της φύσης, όπως έκανε ο Ρουσσώ τον δέκατο όγδοο αιώνα, ούτε έβλεπαν καν την τέχνη και τη φύση να είναι αντίθετα το ένα με το άλλο, όπως είχαν μάθει οι δυτικοί ομόλογοι τους που είχαν εκπαιδευτεί στην κλασική παράδοση.

Στη θεώρησή τους, η ιδέα της θεότητας ήταν επίσης υψίστης σημασίας. Ωστόσο, «αυτό που ήταν θεϊκό δεν αποτελούσε μία τόσο ενεργητική ή ακτιβιστική παρέμβαση ενός υπερφυσικού παράγοντα στις υποθέσεις του κόσμου, όσο το εκπληκτικό γεγονός του σύμπαντός μας ως μια δημιουργική και αυτο-δημιουργική διαδικασία στην οποία κάθε συνιστώσα βομβαρδίστηκε για να συμμετάσχει αυθόρμητα και εποικοδομητικά στην πλάση» (Liu, 2000, p. 99). Χωρίς καμιά έξωθεν κατεύθυνση, υπήρχε πάντα ένας τρόπος για να λειτουργούν τα πράγματα. Αντί να επιβάλλει τη δική του θέληση, λοιπόν, ένας κηπουρός πρέπει να αξιοποιήσει αυτή την πηγή της μαγείας, έτσι ώστε τα ακανόνιστα διαμορφωμένα δέντρα, λουλούδια και διακοσμητικές δομές να μπορούν να εντυπωσιάσουν και να μαγευτούν με τους δικούς τους ελεύθερους και απροσδόκητους τρόπους. Με τη σειρά της, η απαλότητα του φυσικού και του έξυπνου θα βοηθούσε έναν στοχαστικό θεατή να μιλήσει για την αναλογική σχέση του συμπληρώματος και όχι της σύγκρουσης μεταξύ λογικής και αισθητικής.

ΜΕΡΟΣ Γ: ΜΟΝΤΕΡΝΟΣ ΑΓΓΛΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ

Γενικά για τον αγγλικό κήπο

Ο αγγλικός κήπος, είναι το ύφος εκείνο που εμφανίστηκε στην Αγγλία στις αρχές του 18ου αιώνα και εξαπλώθηκε σε όλη την Ευρώπη , αντικαθιστώντας τον επίσημο, συμμετρικό Jardin à la Française τύπο κήπων του 17ου αιώνα ως το κύριο ύφος κηπουρικής της Ευρώπης. Ο αγγλικός κήπος παρουσίασε μια εξιδανικευμένη θέα στη φύση. Μοιάζει με πίνακες τοπίων των Claude Lorrain (Εικ. 15) και Nicolas Poussin , και βασικά είναι μια μετεξέλιξη των κλασικών κινεζικών κήπων της Ανατολής, όπως αυτοί είχαν περιγραφεί από Ευρωπαίους ταξιδιώτες πραγματοποιώντας ένα νέο ύφος που έχει βασικά κινέζικα στοιχεία (Ge, 1992).

Εικόνα 15. Ο πίνακας View of La Crescenza, του Claude Lorrain (1648)

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/435909>

Ο αγγλικός κήπος περιελάμβανε συνήθως μια λίμνη, μια μεγάλης έκτασης επιφάνεια με χλόη που περιβάλλεται από ελαιώνες και αρχιτεκτονήματα όπως γοτθικά ερείπια, κλασικούς ναούς, γέφυρες και άλλα γραφικά αρχιτεκτονικά στοιχεία, σχεδιασμένα έτσι ώστε να δημιουργείται ένα ειδυλλιακό ποιμενικό τοπίο.

Χαρακτηριστικά του μοντέρνου αγγλικού κήπου

Αν και τα χαρακτηριστικά των μοντέρνων αγγλικών κήπων είναι αρκετά, καθώς υπάρχει πολύ μεγάλη ποικιλία, υπάρχουν ορισμένα από αυτά που είναι κοινά στο γενικό ύφος. Τα χαρακτηριστικά αυτά μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

i. Το αίσθημα της αφθονίας

Είτε βλέπει κανείς σε ένα τοπίο το καταπράσινο γρασίδι, είτε συστάδες με πολλά υψηλά δέντρα, είτε συνδυασμούς με πολύχρωμα άνθη, το αίσθημα της αφθονίας (Εικ. 16) κυριαρχεί στον συγκεκριμένο τύπο. «Το κλειδί για την εικόνα της αφθονίας και της πολυτέλειας που είναι η πεμπτουσία του αγγλικού κήπου είναι η εξαιρετική ποικιλία φυτών - οι ανθισμένοι θάμνοι, τα ποώδη πολυετή φυτά, τα βότανα, οι βολβοί, τα άγρια λουλούδια και τα καλύμματα του εδάφους» (Schinz, 1985).

Εικόνα 16. Κήπος μοντέρνου αγγλικού ύφους με έντονο το χαρακτηριστικό της αφθονίας <https://www.thebostoncalendar.com/events/the-english-garden-perfection-on-earth-an-evening-with-curt-dicamillo>

ii. Κήποι απέραντων εκτάσεων

Η έκταση των κήπων στο μοντέρνο αγγλικό πρότυπο είναι πολλές φορές αχανής. Το χαρακτηριστικό αυτό δεν άργησε να περάσει και στην κουλτούρα του σχεδιασμού των κήπων άλλων κρατών, όπως στις Η. Π. Α. Οι Αμερικανοί έχουν δανειστεί σε μεγάλο βαθμό από τα διάσημα τοπία όπως τα έργα του Repton (Εικ. 17) και για να δημιουργήσουν την αίσθηση του πάρκου, γεμάτη με εκτάσεις πρασίνου.

Εικόνα 17. Το έργο «Designs for the Pavilion at Brighton» του H. Repton.

<https://www.alamy.com/the-general-view-from-the-pavilion-designs-for-the-pavilion-at-brighton-by-h-repton-with-the-assistance-of-j-a-repton-and-g-s-repton-lp-london-1808-source-55i4-language-english-author-repton-humphrey-image227006700.html>

iii. Αγγλικά τριαντάφυλλα

Η εκτεταμένη παρουσία του τριαντάφυλλου και η αξία που έχει στη συνείδηση του μέσου κοινού δεν είναι υπερβολή να λεχθεί ότι οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στον αγγλικό κήπο. Τόσο ο σχεδιασμός όσο και οι ίδιοι οι τρόποι και οι τεχνικές φύτευσης, έχουν το στίγμα της Gertrude Jekyll (Ge, 1992).

Τα αγγλικά τριαντάφυλλα έχουν ένα ξεχωριστό σχήμα στα φύλλα τους και συναντώνται σε μια μεγάλη ποικιλία αποχρώσεων. Βασικά είναι η παλαιά Ευρωπαϊκή εκατόφυλλη τριανταφυλλιά (*Rosa centifolia*) αλλά πολύφορη (Εικ.18).

Εικόνα 18. Ροζ αγγλικά τριαντάφυλλα <https://rightroses.com/jubilee-celebration>

iv. Ύφανση και κυματισμοί

Υπάρχουν πολλές λεπτομέρειες που κάνουν την εμφάνισή τους στον μοντέρνο αγγλικό κήπο, όπως η «ύφανση» στην οποία τα λουλούδια και τα φυτά βρίσκονται διαδοχικά σε μεγάλες εκτάσεις, δημιουργώντας βάθος στο τοπίο. Επίσης, ένας άλλος όρος που χρησιμοποιείται στην αγγλική κηπουρική είναι τα «Drifts» (κυματισμοί). Εικόνες μεγάλης εμβέλειας αποτελούνται από φυτά, των οποίων ακόμα και μια φωτογραφία είναι ικανή να αποδώσει την κίνησή τους (Εικ. 19). Η καλλιέργεια ενός αρκετά μεγάλου αριθμού από το ίδιο φυτό καταφέρνει να δώσει πολύ πειστικά το αποτέλεσμα μιας φυσικής μάζας ανάπτυξης. Σε μικρούς χώρους αυτό μπορεί να είναι πέντε έως επτά ίδια είδη, σε μεγάλες περιοχές, όμως μπορεί να είναι εκατοντάδες. Όλα αυτά τα στοιχεία αποτελούν βήματα για τη δημιουργία της πλήρους και αντιπροσωπευτικής αγγλικής τεχνικής στην κατασκευή κήπων. Στην εικόνα 19, βλέπουμε πόσο έχει απομακρυνθεί ο Αγγλικός κήπος από την Επίσημη

συμμετρία και τα απέραντα γρασίδια του παραδοσιακού αγγλικού κήπου. Καμπύλες διαδρομές, στοιχείο νερού, φυτεύσεις σε φυσική απομίμηση και φόντο ψηλών δένδρων που κάνουν το τοπίο ακόμα πιο φυσικό.

Εικόνα 19. Αγγλικός κήπος με τα χαρακτηριστικά της ύφανσης και των κυματισμών

<https://www.flickr.com/photos/fourseasonsgarden/2341021395/in/faves-helgab/>

Εξάπλωση του αγγλικού κήπου

Ο νέος αγγλικός κήπος δεν άργησε να εξαπλωθεί σε ολόκληρη την Ευρώπη. Αρχικά, οι περιγραφές των αγγλικών κήπων έφτασαν για πρώτη φορά στη Γαλλία από τον Abbé Le Blanc, ο οποίος δημοσίευσε στοιχεία από τα ταξίδια που πραγματοποίησε το 1745 και το 1751. Μια πραγματεία για τον αγγλικό κήπο, με τίτλο Observations

on Modern Gardening, που γράφτηκε από τον Thomas Whately και δημοσιεύθηκε στο Λονδίνο το 1770, μεταφράστηκε στα γαλλικά το 1771. Μετά το τέλος του Πολέμου των Επτά Χρόνων το 1763, Γάλλοι ευγενείς κατάφεραν να ταξιδέψουν στην Αγγλία και να δουν τους κήπους ιδίως όμμασι, και τότε το ύφος αυτό άρχισε να περνάει και στους γαλλικούς κήπους. Το νέο ύφος είχε κάποια μεγάλα πλεονεκτήματα, με μεγαλύτερο από όλα το πλεονέκτημα της απαίτησης λιγότερων κηπουρών, καθώς ήταν ευκολότερο να διατηρηθεί, σε σχέση με το γαλλικό πρότυπο κήπου. (Murray, 1998)

Ένας από τους πρώτους αγγλικούς κήπους που δημιουργήθηκαν εκτός Αγγλίας ήταν ο κήπος στο Ermenonville της Γαλλίας, έργο του Marquis René Louis de Girardin από το 1763 έως το 1776 και βασίστηκε στα ιδανικά του Jean Jacques Rousseau, ο οποίος ενταφιάστηκε μέσα στο πάρκο, δίνοντας έτσι το όνομά του (Εικ. 20) στο πάρκο (Ge, 2002).

Εικόνα 20. Το πάρκο Parc Jean-Jacques Rousseau, στο Ermenonville της Γαλλίας

https://www.gardenvisit.com/gardens/ermenonville_parc_jean-jacques_rousseau

Άλλα παραδείγματα από τους πρώτους αγγλικούς κήπους που δημιουργήθηκαν στην Γαλλία, είναι τα εξής (Ge, 1992):

- Désert de Retz , στην περιοχή Yvelines (1774–1782).
- Οι κήποι του Château de Bagatelle στο Bois de Boulogne, δυτικά του Παρισιού (1777–1784)
- The Folie Saint James , στο Neuilly-sur-Seine, (1777-1780).
- Château de Méréville , στο Essonne, (1784–1786).

Ακόμη και στις Βερσαλλίες, την κοιτίδα του κλασικού γαλλικού κήπου, χτίστηκε ένας μικρός αγγλικός κήπος με ρωμαϊκό ναό και δημιουργήθηκε ένα εικονικό χωριό, το Hameau de la Reine (1783–1789), για τη Μαρία Αντουανέτα (Εικ. 21).

Εικόνα 21. Η εντυπωσιακή κάτοψη του Hameau de la Reine στις Βερσαλλίες

<http://www.chateauversailles.fr/decouvrir/domaine/domaine-trianon/hameau-reine>

Το νέο ύφος εξαπλώθηκε και σε άλλες χώρες, όπως στη Γερμανία. Ο κήπος με την ονομασία English Grounds of Wörlitz, στο Πριγκιπάτο του Άνχαλτ, διαμορφώθηκε μεταξύ 1769 και 1773 από τον πρίγκιπα Leopold III , με βάση τα μοντέλα κηπουρικής των Claremont , Stourhead και Stowe. Ένα άλλο αξιοσημείωτο παράδειγμα ήταν το The Englischer Garten στο Μόναχο της Γερμανίας (Εικ. 22), το οποίο δημιουργήθηκε το 1789 από τον Sir Benjamin Thompson (1753-1814). (McLean, 2014)

Ακόμα, στην Ολλανδία, ο αρχιτέκτονας τοπίου Lucas Pieters Roodbaard (1782–1851) σχεδίασε αρκετούς κήπους και πάρκα στο Αγγλικό Μοντέρνο στυλ, το οποίο στη συνέχεια παρουσιάστηκε και στη Σουηδία από τον Fredrik Magnus Piper (McLean, 2014).

Εικόνα 22. Ο «αγγλικός κήπος» (Englischer Garten) στο Μόναχο της Γερμανίας

https://en.wikipedia.org/wiki/Englischer_Garten

Γενικά από το 1790 υπήρξε μια αντίδραση ενάντια στις στερεοτυπικές συνθέσεις της επίσημης συμμετρίας. Χρόνια της μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης. Μια σειρά από στοχαστές άρχισαν να προωθούν την ιδέα του **φυσικού κήπου**.

Ο ηγέτης του κινήματος ήταν ο William Gilpin (1724 –1804), ένας καταξιωμένος καλλιτέχνης γνωστός για τις ρεαλιστικές του απεικονίσεις της Φύσης.

Εκείνος προτίμησε το φυσικό τοπίο σε αντίθεση με το τυποποιημένο και κάλεσε σχεδιαστές να το εφαρμόσουν στην τοπογραφία μιας συγκεκριμένης περιοχής (Malcolm Andrews, 2016).

Στις αρχές του 19ου αιώνα ,ο Αρχιτέκτονας Τοπίου Humphrey Repton (1752 –1818) υποστήριξε τις ιδέες Gilpin, ιδιαίτερα εκείνο τον κήπο που εναρμονίζεται με τις γύρω γεωμορφές. Σε μικρή κλίμακα αναπτύχθηκαν οι κήποι «**gardenesque**» κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1810 από τον ίδιο και τον Σκωτσέζο βοτανολόγο, σχεδιαστή κήπων και συγγραφέα, John Claudius Loudon (1783 –1843) το 1832 . Η

τάση αυτή τόνιζε την ιδιαίτερη ταυτότητα κάθε φυτού ενώ συνδυάστηκε με το γεγονός ότι η βοτανική είχε γίνει η ενασχόληση-μόδα των διανοουμένων.

Πλήθος εξωτικών φυτών, πρόσφατα ανακαλυφθέντων ενσωματώθηκαν στο σχεδιασμό, ενώ ο σχεδιασμός περιλάμβανε τεχνητούς λοφίσκους και εδαφοκαλύψεις με φυτά. Ο κήπος gardenesque (Moody, N., 2009) επικεντρώνεται στο ατομικό φυτό.

Τροφοδοτήθηκε από την εισαγωγή εξωτικών φυτών στην Αγγλία, με την αύξηση της γνώσης σχετικά με τον πολλαπλασιασμό, και την ανάπτυξη σε μεγάλη κλίμακα θερμοκηπίων. Σύμφωνα με την σχολή gardenesque τα δέντρα και οι θάμνοι φυτεύονται έτσι ώστε να αναδεικνύεται η φυσική μορφή τους και ο τρόπος ανάπτυξής τους, μέσα σε ένα γραφικό σκηνικό, με καμπύλα μονοπάτια και νατουραλιστικές λίμνες. Πχ ο Βοτανικός Κήπος της Σιγκαπούρης. Άλλες φορές, τα είδη φυτών τοποθετούνται με ένα σχέδιο επίσημης συμμετρίας, όπως ο Κήπος του Kew. Ουσιαστικά πρόκειται για κήπους υψηλής συντήρησης (<http://www.greatbritishgardens.co.uk/theenglishgarden.htm>).

Επιπλέον τον 19ο αιώνα στην Αγγλία, οι William Robinson (1838-1935) και Gertrude Jekyll (1843-1932) ήταν υποστηρικτές του **άγριου κήπου** και του **αιώνιου κήπου** αντίστοιχα (Richard Bisgrove, 1992, 2008).

Στην πράξη πρόκειται για κήπο που αναμιγνύει θάμνους με πολυετή, ετήσια και βολβώδη φυτά, σε εκτεταμένες εδαφοκαλύψεις, σε συνδυασμό με περίτεχνα πλακόστρωτα και αναβαθμίδες. Ουσιαστικά πρόκειται για κήπους υψηλής συντήρησης.

Παραλλάσσοντας τον φυσικό και τον άγριο κήπο οι αρχιτέκτονες τοπίου Andrew Jackson Downing (1815-1852) και ο **Frederick Law Olmsted** (1822-1913) (ο

σχεδιαστής του central Park στη Νέα Υόρκη) προσάρμοσαν το Ευρωπαϊκό στυλ στη Βόρεια Αμερική και κυρίως επηρέασαν τα δημόσια πάρκα, τα πανεπιστήμια και το περιαστικό τοπίο. Η Επιρροή τους επεκτάθηκε και στον 20ο αιώνα, με λιγότερο τεχνητή «άγρια ζωή» και περισσότερη έμφαση στο οικολογικό πλαίσιο. Ουσιαστικά πρόκειται για μια επιστροφή στον πρώιμο αγγλικό φυσικό κήπο.
(<http://www.fredericklawolmsted.com/>)

Επίλογος

Είδη παραδοσιακών κήπων στην Κίνα και νεώτερες αναθεωρητικές

τάσεις

Εικόνα 23. Παράδειγμα κινέζικου παραδοσιακού κήπου των μελετητών

(<https://link.springer.com/article/10.1057/udi.2010.13>)

Γενικά καθώς η αποικιοκρατία οδήγησε σε ομογενοποίηση του σχεδιασμού δημόσιων χώρων, η κυριαρχία της Δυτικής αρχιτεκτονικής τοπίου εκφράστηκε και σε μη δυτικές κοινωνίες. Κάτι τέτοιο δεν συνέβη στην Κίνα. Παρόλο που οι Ευρωπαϊκές κοινωνίες προτιμούσαν κατά καιρό, μεγάλους ανοιχτούς χώρους, λιβάδια με γρασίδι και πλακόστρωτες πλατείες για ψυχαγωγικούς σκοπούς, οι παραδοσιακές κινέζικες κοινωνίες υποστήριξαν την οικεία κλίμακα του κήπου και της αυλής. (Boyd, 1962; Ji, 1988)

Υπάρχουν δύο είδη παραδοσιακών κήπων στην Κίνα. Το πρώτο είδος είναι οι κήποι των μελετητών (Εικ. 23), που συνήθως βρίσκονται στην περιοχή Jiangnan στην Κίνας και το δεύτερο είδος είναι οι αυτοκρατορικοί κήποι (Εικ. 24), που σήμερα επιβιώνουν κυρίως στο Πεκίνο και στο Τσενγκντέ.

Εικόνα 24: Παράδειγμα κινέζικου παραδοσιακού αυτοκρατορικού κήπου, Summer Resort, Chengde. φωτογραφία από Zhifang Wang).

<https://link.springer.com/article/10.1057/udi.2010.13>

Σε αντίθεση με την παράδοση, τις τελευταίες δεκαετίες, αν και ο δημόσιος ανοιχτός χώρος δεν είναι νέο φαινόμενο στην Κίνα, οι σύγχρονοι κινέζοι αρχιτέκτονες τοπίου αν και προσπαθούν να ορίσουν μια γηγενή παράδοση σχεδιασμού, συχνά ολοκληρώνουν ακολουθώντας τα δυτικά μοντέλα άκριτα. Αυτό έχει γίνει παραδεκτό

από το chengshi meihua yundong (City Cosmetic movement) τα περασμένα 20 χρόνια όταν η Κίνα μιμούταν τα υπολείμματα του American City Beautiful movement και δημιούργησε πολλές ανοιχτές πλατείες δυτικού τύπου που ήρθαν σε σύγκρουση με το υπάρχον παραδοσιακό αστικό στυλ. (Yu and Padua, 2007).

Διαμορφώνονται έτσι δύο είδη ανοιχτών κοινών χώρων στην Κίνα σήμερα, ο κήπος ή το πάρκο (yuan) και η πλατεία (Guangchang). Τα δύο είδη έχουν διαφορετικές σχεδιαστικές προσεγγίσεις με το yuan να έχει παραδοσιακά κινέζικα χαρακτηριστικά κήπου και το Guangchang να ακολουθεί ευρωπαϊκές ιδέες σχεδιασμού. Η τυπική Ευρωπαϊκή ιδέα σχεδιασμού στην Κίνα, βασίστηκε στο Renaissance-Baroquestyle πλατεία και στις μεταγενέστερες αρχές του American City Beautiful movement (Yu and Li, 2003, Yu και Padua, 2007) , όπου ένα συμμετρικό σχέδιο και οι γεωμετρικές δομές σχεδίων είναι αυτά που συχνά χρησιμοποιούνται.

Από τη μία πλευρά, η Κίνα έχει επικεντρωθεί στην αναπαραγωγή μεγάλου αριθμού πλατειών και λεωφόρων δυτικού τύπου στις πρόσφατες προσπάθειες αστικού σχεδιασμού. Από την άλλη πλευρά, η κληρονομιά των κήπων της Κίνας εξαφανίζεται με ανησυχητική ταχύτητα (Morris, 1983). Το εξαιρετικό σύστημα αυλής σε γενικές γραμμές έχει εγκαταλειφθεί και ακόμη καταστράφηκε σε πολλές κινεζικές πόλεις όταν έλαβε χώρα η αναθεωρητική προσέγγιση, του καθεστώτος (Morris, 1983).

Στην Suzhou όπου έχουν απομείνει οι περισσότεροι κήποι μελετητών , αναφέρθηκε ότι είχαν παραμείνει άθικτοι μόνο 23 κήποι στην εγγραφή ιστορικών τοποθεσιών του 1982. Σύμφωνα με έκθεση της Suzhou Local History Academy, το 1995, 142

κήποι μελετητών είχαν αναγνωρισθεί πριν από το 1949. Ενώ μερικοί κήποι θα μπορούσαν να αποκατασταθούν, 96 κήποι ήταν εξ ολοκλήρου κατεστραμμένοι (Yang and Volkman, 2010).

Συμπεράσματα

Εξετάζοντας την εξέλιξη του αγγλικού τοπίου, δεν μπορεί παρά να διαπιστώσουμε τη γόνιμη διασταύρωσή του με την κινεζική κηποτεχνία, στην Αγγλία και στην Ευρώπη γενικά.

Καθώς η γνώση της κινεζικής αρχιτεκτονικής και κηπουρικής αυξανόταν μέσω των ταξιδιωτών που πραγματοποιούσαν ταξίδια στην Άπω Ανατολή, υιοθετήθηκαν βασικά χαρακτηριστικά, κάτι που είχε ως αποτέλεσμα, αυτά να αναμιχθούν με τα στοιχεία που αποτελούσαν το παλαιό ύφος των Αγγλικών κήπων. Η αποδοχή που έτυχαν τα Ζεν χαρακτηριστικά στην αγγλική αρχιτεκτονική τοπίου ήταν τόσο καθολικά που είναι αδύνατο να αναφερθεί κάποιος από τους μεγαλύτερους αγγλικούς κήπους της περιόδου που δεν είχε τουλάχιστον ένα κινεζικό στοιχείο. Το ίδιο βέβαια, συμβαίνει και με τις υπόλοιπες χώρες, καθώς η συνέχεια της διείσδυσης του κινεζικού στυλ στους αγγλικούς κήπους ήταν η επέκταση της διείσδυσης στις υπόλοιπες μεγάλες ευρωπαϊκές χώρες. Μάλιστα, σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως στο Rheinsberg του Frederick the Great βρίσκουμε κήπους κτιρίων που έχουν την χαρακτηριστική κινεζική τεχνοτροπία (McLean, 2014). Ωστόσο ο Αγγλικός κήπος στόχευε στην ενίσχυση της ιδιωτικότητας, ενώ τον κινεζικό κήπο τον μοιράζονταν πολλές κατοικίες (κάτι σαν ενοποίηση κοινόχρηστου χώρου).

Η Κινεζική επιρροή -Ζεν- στους κήπους φαίνεται να είχε άμεση επίδραση στον αυξανόμενο αριθμό των πάρκων, αλλά σε κάθε περίπτωση είναι γεγονός ότι η

επιθυμία για έκφραση με βάση τη κινεζική φιλοσοφία Ζεν, είχε σαν αφορμή την δημιουργία όλο και περισσότερων κτιρίων με κήπο, που πλέον είχε ολοφάνερα την κινέζικη επιρροή, το δέκατο όγδοο αιώνα.

Το ευθύγραμμο, αρχιτεκτονικό ή «επίσημο» στιλ κήπου που, εκτός από την Αγγλία, κυριαρχούσε αδιαμφισβήτητα σε ολόκληρη την Ευρώπη το πρώτο μισό του δέκατου όγδοου αιώνα, παρόλο που δεν συνέβαλε ουσιαστικά σε νέες ιδέες, δεν ήταν σταθερό και άκαμπτο. Ήταν σε θέση να προσαρμοστεί στις ανάγκες της εποχής, και ειδικά στις συνθήκες της γερμανικής ζωής. Ήταν ακόμη αρκετά ευέλικτο ώστε να υιοθετήσει, μετά από ένα χρονικό διάστημα, κάθε είδους επιρροές από τον κήπο του καλλιτέχνη, όπως για παράδειγμα τα ακανόνιστα σχήματα της κινεζικής κουλτούρας, υπό την προϋπόθεση ότι αυτές οι καινοτομίες δεν ενοχλούσαν τα σταθερά αναλλοίωτα περιγράμματα του κύριου σχεδιασμού και ικανοποίησαν επίσης την επιθυμία για ποικιλία (Porter, 2010).

Κατακλείδα

Η μοντέρνα αγγλική κηποτεχνία οφείλει βασικά από τα στοιχεία της στα ρεύματα που ήρθαν από την Ανατολή. Αυτά συστήθηκαν στους Άγγλους αρχιτέκτονες τοπίου και ζωγράφους τοπίων περί το 1700, δίνοντας μια νέα δυνατότητα που μέχρι τότε δεν υπήρχε στην αγγλική κουλτούρα και τέχνη: την λιγότερο δομημένη μορφή, τα πιο άστατα χαρακτηριστικά και τα μοτίβα που δεν υπακούουν απόλυτα σε συμμετρίες και ορθές γωνίες. Αυτά τα στοιχεία που εξέλιπαν σκόπιμα από τους κινεζικούς κήπους και συνθέσεις, που περικλείονται στη λέξη "κανονικότητα", άρχισαν να

κάνουν την εμφάνιση τους μετά τις παρατηρήσεις του Temple, και στη συνέχεια διαδόθηκαν στην υπόλοιπη Αγγλία και σε ολόκληρη την Ευρώπη. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ομορφιά των κινεζικών στοιχείων, η οποία ήταν αποτέλεσμα της ιδεολογίας του λαού η οποία εκφραζόταν αρκετά πειστικά στους Ζεν κήπους, έγινε αποδεκτή στους Άγγλους αρχικά λόγω της διαφορετικότητας σε σχέση με το πνεύμα που κινούταν οι αρχιτέκτονες τοπίου της χώρας. Η γοητεία του καινούργιου και διαφορετικού και η καταστρατήγηση του έως τότε "στυλ ομορφιάς" που έφερνε η τυχαιότητα και η απουσία κανονικότητας, μαζί με τα κοιτάσματα του πολιτισμού των Κινέζων, που ακολούθησαν και αυτά με τη σειρά τους την πορεία της διείσδυσης στην αγγλική κηποτεχνία (π.χ. σπίτια) ήταν αρκετά για να κάνουν ένα παγιωμένο είδος τέχνης να γίνει από στατικό δυναμικό και να παρουσιαστεί σε μορφές και εκδοχές που μέχρι τώρα ήταν άγνωστες και ανεξερεύνητες από τους δημιουργούς τοπίων.

Βιβλιογραφία

- ❖ Bald, R. C. (2007). Sir William Chambers and the Chinese Garden. *Journal of the History of Ideas*, 287-320.
- ❖ Bisgrove, Richard, 2008, William Robinson: The Wild Gardener. Frances Lincoln.
- ❖ Bisgrove, Richard, 1992, The Gardens of Gertrude Jekyll. Frances Lincoln.
- ❖ Boyd, A. (1962). *Chinese Architecture and Town Planning, 1500BC-1911AD*. Tiranti.
- ❖ *Chambers W., (1773)*. A dissertation on oriental gardening.
- ❖ Chan, R. (2007). Chinese flower in the English garden: hybridity and cultural translation in Liu Hong's The magpie bridge. *Journal of Intercultural Studies*, 28(4), 397-412.
- ❖ Evyasaf, Rona. (2010). Gardens at a Crossroads: The Influence of Persian and Egyptian Gardens on the Hellenistic Royal Gardens of Judea. *Bollettino di Archeologia*. Volume speciale D. 27-37.
- ❖ Ζαρογιάννη, Δ., Καπλανίδου, Σ. και Νάνου, Φ. (2011), Η ιστορία της αρχιτεκτονικής τοπίου και η επίδρασή της στον άνθρωπο, πτυχιακή εργασία στο ΤΕΙ Καβάλας.
- ❖ Ge, L. (1992). On the eighteenth-century English misreading of the Chinese garden. *Comparative Civilizations Review*, 27(27), 6.
- ❖ Gothein, Marie-Luise, 1913. *History of Garden Art*. Cambridge University Press, 2014, DOI:<https://doi.org/10.1017/CBO9781107706781>

- ❖ Ji, Cheng, 1988. *The Graft of Gardens: The Classic Chinese text on Garden Design*. <https://www.amazon.com/Craft-Gardens-Ji-Cheng/dp/0300041829>
- ❖ Keswick, M., Jencks, C., & Hardie, A. (2003). *The Chinese garden: History, art and architecture*. Harvard University Press.
- ❖ Keswick, M. (1978). *The Chinese Garden: History. Art and Architecture (Academy Editions, London)*.
- ❖ Κοτσίρης Γ., 2018. Παρουσίαση στο e-class, πάνω στην ιστορία της αρχιτεκτονικής τοπίου. ΤΕΙ Δυτ. Ελλάδας.
- ❖ Liu, L.G. (1989). *Chinese Architecture*. Academy Editions.
- ❖ McLean, T. (2014). *Medieval English Gardens*. Courier Corporation.
- ❖ Malcolm Andrews. M., 2016. "Gilpin, William (1724–1804)", *Oxford Dictionary of National Biography*, Oxford, UK: OUP, 2004.
- ❖ Moody, N., 2009. Gardening in Print: Profession, Instruction and Reform. NINETEENTH-CENTURY GENDER STUDIES. ISSUE 5.2 (SUMMER 2009).
- ❖ Morris, E. T. (1983). *The gardens of china: History, art, and meanings*. Charles Scribner's Sons.
- ❖ Murray, C. (1998). Sharawadgi resolved. *Garden History*, 26(2), 208-213.
- ❖ Osmundson, Th. 1999. Roof Gardens. History, Design, and Constuction. W.W. Norton & Company, p.318. New York. London.
- ❖ Porter, D. (2010). *The Chinese taste in eighteenth-century England*. Cambridge University Press.
- ❖ Porter, D. (2004). Beyond the Bounds of Truth: Cultural Translation and William Chambers's *Chinese Garden Mosaic: A Journal for the Interdisciplinary Study of Literature*, 41-58.

- ❖ Reichwein, A., 1925. *China and Europe*. Reprinted 2013, by Routledge, 270 Madison Ave New York NY 10016.
- ❖ Schinz, M., & Zuylen, G. (1995). *The Gardens of Russell Page*. frances lincoln ltd.
- ❖ Stuart, J. (1990). *The Craft of Gardens* by Ji Cheng, Alison Hardie.
- ❖ Von Erdberg, E., & Pond, B. W. (1936). *Chinese influence on European garden structures* (Vol. 1). Harvard University Press.
- ❖ Wang, W., Wang, S. X., & Chen, C. H. (2006). Traditional Chinese Garden and English Landscape Garden--The Different Kinds of Natural Beauty with Their Different Philosophic Backgrounds [J]. *Chinese Landscape Architecture*, 6.
- ❖ Wybe, Kuitert. (2013). *Japanese robes, sharawadgi, and the landscape discourse of Sir William Temple and Constantijn Huygens*. *Garden History*. 41. 157-176, Plates II.
- ❖ Yang, B., & Volkman, N. J. (2010). From traditional to contemporary: Revelations in Chinese garden and public space design. *Urban Design International*, 15(4), 208-220.
- ❖ Yu, K.J. and Li, D.H. (2003) *City Landscapes: Communication with Mayors* (in Chinese, title translated by authors). Beijing, PRC: China Architecture and Building Press.
- ❖ Yu, K., & Padua, M. G. (2007). China's cosmetic cities: Urban fever and superficiality. *Landscape Research*, 32(2), 255-272.

Πηγές από το Διαδίκτυο

- ❖ <https://landscapelover.wordpress.com/2015/02/22/anglo-chinois-gardens/>

- ❖ <https://gr.dreamstime.com/%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BA-%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%BD%CE%B1-%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CE%BA%CE%AE%CF%80%CE%BF%CF%82-image9149121>
- ❖ <https://www.dreamstime.com/stock-images-pagoda-chinese-zen-garden-image18947514>
- ❖ <https://www.colourbox.com/image/japanese-garden-chinese-garden-zen-garden-oriental-garden-monte-palace-tropical-garden-berardo-collection-funchal-madeira-island-portugal-2015-may-image-13812097>
- ❖ <https://link.springer.com/article/10.1057/udi.2010.13>
- ❖ <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%93%CE%B9%CE%BD-%CE%93%CE%B9%CE%B1%CE%BD%CE%B3%CE%BA>
- ❖ <https://www.thebostoncalendar.com/events/the-english-garden-perfection-on-earth-an-evening-with-curt-dicamillo>
- ❖ <https://www.alamy.com/the-general-view-from-the-pavilion-designs-for-the-pavilion-at-brighton-by-h-repton-with-the-assistance-of-j-a-repton-and-g-s-repton-lp-london-1808-source-55i4-language-english-author-repton-humphrey-image227006700.html>
- ❖ <https://www.flickr.com/photos/fourseasonsgarden/2341021395/in/faves-helgab/>
- ❖ https://www.gardenvisit.com/gardens/ermenonville_parc_jean-jacques_rousseau
- ❖ <http://www.chateauversailles.fr/decouvrir/domaine/domaine-trianon/hameau-reine>
- ❖ https://en.wikipedia.org/wiki/Englischer_Garten
- ❖ <http://www.sharawadgi.net/sharawadgi.php>

- ❖ https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chinese_House,_Stowe_-_Buckinghamshire,_England_-_DSC06682.jpg
- ❖ <http://www.greatbritishgardens.co.uk/theenglishgarden.htm>
- ❖ <http://www.fredericklawolmsted.com>
- ❖ <http://www.mesopotamia.co.uk/ziggurats>
- ❖ <https://www.britishmuseum.org/collection>
- ❖ https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Georges_Louis_Le_Rouge_Jardins_anglo-chinois_G_0427_III_W%C3%BCrzburg_Labyrinth.jpg